

бярэзка №4

№ 4/2017(1067)

ISSN 0320-7579

ЯК ПРАЦУЕ
«АТАМКА»

ТАДЭВУШ РЭЙТАН:
ПРЫВІД ПАМЯЦІ

μανία*

І застаюцца яны збольшага ўсё жыццё адзінокімі, дзіклівымі, абьякавымі ці нячулымі да таго, што хвалюе людзей, быццам бы навокал іх нейкая асаблівая атмасфера, якая належыць ім адным.

Чэзарэ Ламброза
«Геніяльнасць і шаленства»

*μανία — з грэчаскай «манія» —
тэма нумара

Вар'яцтва дзеля навукі ці навука дзеля вар'яцтва?

Паспрабуйце ўявіць сабе навукоўца. Пэўна, вы падумалі пра сур'ёзнага чалавека, які, нацягнуўшы белы халат, вырашае глабальныя праблемы. Але ці заўсёды так? І хто наогул праводзіць мяжу паміж важным і ... не зусім?

На дапамогу прыходзіць Шнобелеўская прэмія. Яна была заснавана ў 1991 годзе амерыканскім часопісам «Annals of Improbable Research» («Аналы неверагодных даследаванняў»). Прэмія прысуджаецца штогод за навуковыя дасягненні, якія «спачатку выклікаюць смех, а пасля прымушаюць задумацца».

Сама назва на рускай мове з'яўляецца гульнёй слоў, звязанай з жартоўнай маскай-атрыбутам працэдурі ўручэння — вялікім носам-шнобелем з акулерамі — іранічнай выявай навукоўца. На англійскай жа мове прэмія мае назву Ig Nobel Prize, што сугучна з Nobel Prize (Нобелеўскай прэміяй). А сэнс слова ignoble — «ганебны».

Арганізатары ўручаюць Шнобелеўскую прэмію ў дзесяці намінацыях — фізіцы, хіміі, медыцыне, літаратуры, эканоміцы, змаганні за мір, біялогіі, інжынернай справе, менеджменце, а для арыгінальных і годных даследаванняў часта ствараецца адмысловая намінацыя. Што тычыцца прызоў, то, напрыклад, намінанты Шнобелеўкі-2016 атрымалі чэкі на 10 трыльёнаў долараў... Зімбабве. Ну, гэта каля 40 цэнтаў ЗША, таксама няблага.

Якія ж даследаванні так шчодро ацэньваюцца? Давайце паглядзім на некалькі прыкладаў.

1. Без жартаў карысным выглядае фізічнае «адкрыццё», якое належыць Ліян Паркін, Шэйле Вільямс і Патрыцыі Прыест з універсітэта Атага (Новая Зеландыя). У 2010 годзе яны атрымалі ўзнагароду за тое, што высветлілі: калі апрануць шкарпэткі паверх абутку — гэта дапаможа не паслізнуцца. Для доказу сваёй гіпотэзы навукоўцам давалося прыцягнуць да даследавання 30 пешаходаў, палове з якіх давалося апрануць шкарпэткі паверх абутку (эксперыментальная група), а другая палова была абутая «як звычайна» (кантрольная група). Ім трэба было некалькі разоў прайсці па абледзянелай дарожцы. 65% удзельнікаў перад эксперыmentам прызналася, што раней хоць раз паслізгвалася і падала. Вынікі эксперыменту наступныя:

- Адна жанчына праслухала ўмовы эксперыменту, а затым пайшла дахаты.
- Два чалавекі ў кантрольнай групе і адзін у эксперыментальнай (які наступіў на няправільна адзетыя шкарпэткі) паслізнуліся, але засталіся стаяць.
- Адзін з удзельнікаў безшкарпэтакнай групы зваліўся.

На падставе гэтага была зробленая выснова: што нашэнне шкарпэтак паверх абутку выратуе ад лішніх траўм. Аўтары склалі метадычны дапаможнік па найлепшаму выкарыстанню гэтага цудадзейнага сродку, які шнобелеўскі камітэт і ацаніў высокай узнагародай.

2. Томас Туэйтас, дызайнер з Лондана, і Чарльз Фостар, доктар медыцынскага права і этыкі Кембрыджскага ўніверсітэта, заслужана атрымалі ў 2016 годзе прэмію па біялогіі за намаганні ўжыцця ў ролі жывёл.

Туэйтас на пэўны час вырашыў стаць казлом. Першая праблема, якая паўстала перад даследчыкам, — рацыён. Вядома, што козы ядуць траву. І мы б елі, мабыць, але не можам яе ператравіць. Томас прывязаў да цела спецыяльны мяшок. Ён браў пучок травы, жаваў колькі мог, а потым складваў у такі «штучны страўнік», дзе знаходзіліся казліныя страўнікавыя бактэрыі. Але арганізм Томаса сказаў рашучае «не», і дызайнеру давлялося смажыць траву на патэльні. Каб пазбавіцца здольнасці размаўляць, спадар Туэйтас уключаў каля чэрапа вельмі магутны электрамагніт (не ведаю, як гэта працуе, але не рабіце такога дома, калі ласка).

А каб хадзіць, як козы, ён прымацаваў да рук і ног адмысловыя пратэзы. У такім стане даследчык правёў тры дні на казінай ферме ў Альпах. Па выніках эксперымента была напісаная кніга «Чалавек-казёл: Як я адпачыў ад быцця чалавека».

Чарльз Фостар у рамках сваіх філасофскіх даследаванняў паспрабаваў жыць разам з барсукамі цягам некалькіх тыдняў, спаў на зямлі і еў дажджавых чарвякоў. Ён амаль навучыўся арыентавацца з дапамогай нюху. Потым ён плаваў у возеры, як выдра, і ледзь не злавіў адну рыбу зубамі. Даследчык капаўся ў смеццевых баках, прыпадабняючыся да гарадской лісы. Ён лятаў на параплане праз Гібралтарскі праліў па шляху міграцыі стрыжоў да Афрыкі. Адноўчы Фостар папрасіў сябра спусціць на яго паляўнічага сабаку, каб уявіць сябе аленем. Напружаная пагоня скончылася тым, што сабака зразумеў, што гэта не алень, і адмовіўся ад далейшага ўдзелу ў эксперыменце. Як можаце здагадацца, доктар Фостар таксама напісаў кнігу з назвай «Быць жывёлай». «Калі я магу штосьці ведаць пра барсука, ёсць, прынамсі, шанец, што я магу штосьці ведаць пра сваю жонку», — разважае ў ёй аўтар.

3. Часам дзіўных дасягненняў дамагаюцца не толькі асобныя навукоўцы, але і дзяржаўныя установы: супрацоўнікі Нацыянальнай паліцыі Ірландыі за два гады выпісалі больш як пяцьдзясят штрафаў парушальніку правіл дарожнага руху з імем Права Язды (Prawo Jazdy). Нягоднік вылучыўся шматлікімі перавышэннямі хуткасці, яздой на чырвонае святло, хамствам на дарогах і парушэннямі правіл паркоўкі. Больш за тое, штрафы ён і не думаў аплачваць. Пошукі злачынцы на тэрыторыі ўсёй Ірландыі нічога не далі.

Нарэшце высветлілася, што Prawo Jazdy на польскай мове азначае «пасведчанне кіроўцы». Прозвішча і імя кіроўцы напісаныя ў польскіх правах крыху ніжэй і драбнейшым шрыфтам. Паліцыя паабяцала ўлічыць сваю памылку, але гэтыя штрафы так і засталіся неаплачанымі.

За выпісванне больш як пяцідзясяці штрафаў парушальніку правіл дарожнага руху, нейкаму Права Язды, Нацыянальная паліцыя Ірландыі і была ўзнагароджана прэміяй у вобласці літаратуры. Але чамусьці на цырымоніі ўручэння прадстаўнікі ірландскай паліцыі не прысутнічалі.

Марына Шантыр

Каханне як хобі

«Я ніколі не пабяруся шлюбам», — такую фразу сяброўка прамаўляе часцей, чым маё імя. Я рэагую спакойна, гэта перастала быць для мяне дзікуствам.

У Лізаветы было 4 хлопцы і крыху больш «любовей на ўсё жыццё». «Я закахалася» з яе вуснаў вылятае так лёгка, як і «я паела». Пасля заканчэння стасункаў з хлопцам яна перажывае: «А, можа, лепш не будзе?» — быццам на кірмашы памідоры набывае.

Некаторы час, калі Лізавета казала «Я ніколі не пабяруся шлюбам», я думала, што яна жартуе. Раз. Другі. Трэці. Аказалася, што яе сапраўды хвалюе пытанне шлюбу. Звычайна гэта адбываецца, калі яна разыходзіцца з хлопцам, ці падчас неўзаемнай сімпатыі. Я меркавала, што так бывае з-за культуры адносін, які нам усяляк навязваюць фільмы, серыялы, глянцавыя часопісы. Але жыццёвыя гісторыі ўплываюць яшчэ лепш.

У Лізы ёсць брат Жэня, яму 27. Жэня нежанаты. 5 гадоў таму ён пераехаў у Маскву дзеля працы, кінуўшы каханую дзяўчыну. Скажаў, што знойдзе новую. Ды вось: не знайшоў. Таму галоўны аргумент Лізы — фраза: «Вось Жэня казаў, знойдзе-знойдзе, і што?!»

Складана за ўсё гэта НЕ асудзіць, калі прыярытэты па-іншаму расстаўленыя, як, напрыклад, у мяне. Спачатку грызла граніт навукі, каб паступіць ва ўніверсітэт, зараз грызу той жа граніт дзеля высокай стыпендыі.

Я вельмі хачу, каб Ліза зразумела, што на Зямлі 7 мільярдаў чалавек, і яе другой палавінцы не абавязкова знаходзіцца побач, у гэты час і на пэўным месцы. Калі так апынецца — добра. Але ёсць шмат выдатных рэчаў, якія радуюць у 17: хобі, кіно, тэатр. Наогул, пэўная доля адказнасці павінна адцягнуць ад думкі ўзяць шлюб.

Побач з Лізай хапае людзей, якія дыктуюць, што ў жыцці па-сапраўднаму важна і пра што яна павінна думаць. Для добрых адносін вельмі важна ўсведамленне факта: іншага чалавека не зменіш. А сябры патрэбныя для сяброўства!

P. S. У лепшых традыцыях Даўлатава: імёны, падзеі, даты сапраўдныя. Усякае падабенства паміж героямі эсэ і жывымі людзьмі з'яўляецца наўмысным. А кожны мастацкі домysel — неправдчаным і выпадковым. У працэсе напісання тэксту ні адна сяброўка не пакутавала.

Свавольства або неабходнасць?

Адно з самых цікавых і захапляльных хобі — калекцыяніраванне. Існуюць пэўныя тлумачэнні псіхалагаў наконт таго, чаму гэты занятак прыносіць столькі задавальнення. Але давайце прыемем гэтую інфармацыю як факт. Многія з вас, я ўпэўненая, ужо маюць сваю сціпную калекцыю каштоўных, асабліва для вас, рэчаў. Аднак мала хто ведае пра калекцыі таленавітых і знакамітых людзей. Калекцыяніраваннем марак зараз ужо нікога не здзівіш, таму зоркі, як заўсёды, вылучыліся сваёй крэатыўнасцю.

Юлія Спічакова

Напрыклад, калекцыяніраваў рэжысёр Квенцін Таранціна калекцыяніруе старыя настольныя гульні. Ён ганарыцца сваёй калекцыяй і любіць паказваць яе гасцям. Таксама ў Квенціна, як ў любога паважаючага сябе знатака кіно, ёсць і калекцыя фільмаў. Наогул, рэжысёр лічыць, што калекцыяніраваць можна абсалютна ўсё, галоўнае — шмат жадання і месца ў хаце.

Дзіцячая мара акцёра Джона Траволты перарасла ў незвычайнае хобі. У дзяцінстве ён збіраў мадэлі самалётаў і хацеў стаць лётчыкам. А цяпер яго калекцыю папоўнілі сапраўдныя самалёты, якімі ён самастойна кіруе. Некаторыя са сваіх экспанатаў Джон назваў у гонар сваіх дзяцей. І як пасля такога не верыць у магчымасць выканання любых жаданняў?

Двухразовы ўладальнік прэміі «Оскар» Том Хэнкс неабякава да старых пішучых машынак. Яго калекцыя налічвае ўжо больш за 200 мадэлей. Хэнкс кажа, што гатовы аб'ехаць увесь свет для папаўнення сваёй калекцыі. Усе яго машынкi ў працоўным стане і дасканалы вывучаны калекцыянерам. Том можа сабраць і разабраць нават самы складаны механізм. А яшчэ акцёр выпусціў дадатак для iPad, які імітуе пішучую машынку мінулага стагоддзя.

Стваральнік серыяла «Твін Пікс» Дэвід Лінч мае вельмі дзіўнае захапленне. Яму падабаецца збіраць... мёртвых мух і пажаваныя жуйкі сяброў. Мух Дэвід выкарыстоўвае для стварэння сваіх карцін. Ён злёгка абмалёўвае насякомае, а ўнізе піша імя сваёй ахвяры. Жуйкі Дэвід Лінч захоўвае ў шклянках банкаў. Па словах рэжысёра, яны нагадваюць чалавечы мозг.

Пасля хобі Дэвіда Лінча, здавалася б, баяцца няма чаго. Аднак таленавіты мультыплікатар і рэжысёр Цім Бёртан пераплунуў усіх і стаў калекцыяніраваць фальшывыя зубы. Магчыма, гэта звязана з балючым вырываннем зуба мудрасці? Хто ведае! Але яго жонка, актрыса Хелена Бонэм Картэр, цалкам падзяляе хобі мужа і сама папаўняе гэтую калекцыю.

Я, у сваю чаргу, калекцыянірую ўспаміны. І можа, гэта занадта банальнае хобі, але гэты занятак грэе мне душу. Самае галоўнае ў калекцыяніраванні — атрымаваць асалоду ад таго, чым ты займаешся. Ці не так?

Сяргей Грудніцкі

Святы закон песімістаў

Першая сесія. Першы экзамен. Першая пераздача. І добра б не вучыў нічога — не так крыўдна было б. Пераднавагоднія дні за правіламі, сапсаваная з-за гэтага сустрэча Новага Года, цягнік першага студзеня — усё, як аказалася, дарэмна. У інтэрнат з універсітэта я дабіраўся на ватных нагах, абдумваючы, як паведаміць маме гэту «прыемную» вестку. Штосьці перакусіў ў спешцы — і спаць.

Ведаеце, «пераначуем — болей пачуем». Напружанне знікла, прыйшло ўсведамленне: нягледзячы на спіс мінусаў, пераздача — гэта бонус. Атрымаўшы яе ў пачатку сесіі, не трэба ўжо так старацца: стыпендыю ты ўжо страціў, а больш, уласна, і няма чаго. Так што расслабся і наведай яшчэ чатыры экзамены, не хвалючыся за іх зыход.

Навошта я гэта пішу, і як яно адносіцца да тэмы нумара? А справа ў тым, што не кожны б змог паставіцца да сітуацыі стрымана, махнуўшы на яе рукой са словамі: «Што дарма пакутаваць, усё роўна нічога не выправіць». Для песімістаў гэта пазачарговая нагода для засмучэння, упадзення ў дэпрэсію і іншых «радасцяў» жыцця.

Напэўна, праблемы даюцца нам у якасці выпрабаванняў, якія мы павінны прайсці з горда паднятай галавой. А калі згушчаць і так цёмныя фарбы, не спрабуючы разбавіць іх светлымі колерамі, якое ж тады жыццё атрымаецца? І навошта яно такое наогул патрэбна: змрочнае, цяжкае, з перашкодамі на кожным кроку? Не, любую праблему трэба прымаць як дадзенасць, горкае лечыва, без якога немагчыма тваё існаванне. Выпіў такое, памучаўся пару хвілін — і бягом хваліць сябе за здзейснены подзвіг. А самаедства — гэта дрэнная манія, якая не прадвяшчае нічога добрага. Успамінаецца прыпавесць.

Фірма па вытворчасці абутку прыняла праект аб пачатку экспарту сваёй прадукцыі ў Індыю. Для таго, каб вывучыць рынак, кіраўніцтва фірмы адправіла двух лепшых экспертаў у гэтую краіну. Яны раздзяліліся і паехалі па правінцыях збіраць інфармацыю адносна патэнцыялу будучага рынку збыту.

Прайшло некалькі дзён, і адзін з экспертаў вярнуўся са словамі:

— Тут ніхто не носіць абутак. Не марнуйце дарма час!

Другі эксперт усё яшчэ знаходзіўся ў Індыі і нічога не ведаў пра высновы, зробленыя яго калегам. Праз некаторы час у кампанію прыйшоў факс:

— Панове, колькасць запланаванага экспарту можна павялічыць у тры разы. Тут яшчэ ніхто не носіць абутку!

Адна і тая ж сітуацыя для кагосьці можа стаць непераадольнай перашкодай на шляху, а для кагосьці — выдатнай магчымасцю. Сапраўды, гэтак жа ў жыцці розныя людзі ацэньваюць усё па-рознаму...

P. S. Экзамен я здаў з другога разу. Чым не падстава для радасці? Бо некаторых адправілі на трэці круг пераздачы.

Больш, чым проста герой?..

Кацярына Тарасова

Кажуць, той, хто чытае кнігі, заўсёды будзе разумнейшы за таго, хто глядзіць тэлебачанне. Але кніга не толькі перадае веды і вопыт. Яна — асобны свет. Новы для ўсіх: і для аўтара, і для чытача. Ён можа быць зусім фантастычны, можа расказваць пра іншае месца ці час. Можа захапіць падзеямі і героямі... і увогуле! Як кнігай не захапляцца?

● Чытаць — гэта не проста бачыць сэнс у камбінацыях літар. Сапраўдныя аматары чытання ўяўляюць сабе герояў як сапраўдных, жывых асоб. Але што гэта за з’ява?

У маім выпадку ўсё было вельмі смешна. Не раз я закохвалася ў герояў кніг. Асабліва замежных: Гары Потара, Ціля Уленшпігеля, Дон Кіхота. Яны вабілі да сябе і сваіх прыгод. І я, зусім не ўмеючы маляваць, пісала іх партрэты і вешала над ложкам. А ўвесь пакой нагадваў філіял музея таго ці іншага героя.

Ці вось яшчэ. Пасля прачытання «Вайны і міру» я пазнаёмілася з хлопцам. Ён быў выліты спадар Андрэй Балконскі. І я аўтаматычна звярталася да яго, як у кнізе. З тымі ж самымі абаротамі. Нават з іранічным прыдыханнем: «Але, спадар Андрэй!»

Гучыць як мінімум дзіўна. Але такія рэчы маюць месца не толькі ў маёй галаве. Многія аматары чытання з гэтым сустракаліся. Дык што гэта на самай справе? Добрая фантазія? Памяшальніцтва? Ці летуценне?

● Раней гэтую з’яву адносілі да псіхічных парушэнняў. Асабліва ў дарослых. Але цяпер жа гэта нікога не здзіўляе. Бо большасць чытачоў, асабліва ў нашым узросце, шчыра прызвычайваецца да герояў кніг. І некаторых лічыць вельмі блізкімі асобамі! І гэта зразумела. Бо кожнага з персанажаў стваралі жывыя людзі. І ў кожнага з іх самыя сапраўдныя рысы характару.

У некаторых краінах нават ажывілі любімых чытачамі персанажаў. Напрыклад, кожны год з Лондана адсылаюцца тысячы адказаў на лісты фанатаў Гары Потара. І хто адказвае? Сам Гары! Тое самае магчыма зрабіць ў Кіеве і ЗША. Адрас і ўзор звароту вы лёгка знойдзеце ў сеціве.

Толькі мы можам вырашаць, дзе знаходзімся і з кім. Хто — істотны, а хто — не. І ў гэтым няма нічога дрэннага. Нярэдка ў кніжных героях людзі знаходзяць тое, чаго няма ў сапраўдных.

Тым не менш. Чытайце кнігі, але гутарце з сябрамі. Сімпацізуйце героям, але закохвайцеся ў хлопцаў ці дзяўчат. Любіце кнігу, але не блытайце яе з рэчаіснасцю.

Міні-вандроўка

Музей архітэктурных мініячур «Краіна Міні» прадстаўляе

Музей стварыў у снежні 2016 года Яўген Данілік, каб зацікавіць наведвальнікаў гісторыяй Беларусі і папулярываваць падарожжы па ёй. Макеты стварае група ў 25 чалавек. Мадэлісты выкарыстоўваюць чарцяжы, фатаграфіі, часта самі выязджаюць на месцы і робяць замеры.

Нацыянальная бібліятэка

Створаная ў белым колеры, які цікава абыгралі з дапамогай праектара. Вы можаце паглядзець на сам крышталі і на плошчу побач. Многія з нас там былі, а цяпер можна зірнуць на сябе быццам у паменшаным выглядзе ў адлюстраванні.

Крэўскі замак

Макет, якім каманда музея можа ганарыцца: замак адноўлены па адзінай гравюры XIV стагоддзя — выяве Сяргея Прышчэпы. Замак цяпер ляжыць у руінах, і мы можам убачыць яго толькі на старонках падручніка гісторыі, а ў 3D-фармаце — у гэтым музеі.

Нясвіжскі замак

Каманда музея жартуе, што трэба было аддаць нейкі з макетаў «у дар зіме». І Нясвіжскі замак патануў у сумётах. Тут трэба глядзець на дэталі. Глядзіце не толькі на архітэктур, але і на людзей. На не-людзей — таксама: па палацы шпацыруе прывід.

Палац Пуслоўскіх

Тут прадстаўлены ў перыяд XIX стагоддзя. Калі прыгледзецца, то вы ўбачыце гасцей, якія прыехалі на бал. Усё настолькі дэталізавана, што можна назіраць, як сустракаюць гасцей Вандалін і Ядвіга Пуслоўскія. На заднім двары таксама шмат цікавых побытавых сцэнак, якія перадаюць атмосферу эпохі.

Тут няма дагматыкі і нуды: пра экспанаты распавядаюць не толькі факты, але і легенды, а каб яшчэ больш аживіць макетную рэальнасць, пад шклом нават рэгулююць час сутак.

Брэсцкая крэпасць

Экспазіцыя першых дзён вайны, адноўленая з дапамогай нямецкай хронікі. Маленькія дэталі перадаюць жахлівую атмосферу бітвы: дрэвы, схіленыя выбухам, напалоханыя жывёлы, дым... Абыдзіце вакол макета, каб пабачыць усіх — не толькі надыходзячых ворагаў, але і напалоханых абаронцаў.

Палац Румянцавых і Паскевічаў

У сучасным варыянце. Стваральнікі памятаюць пра турыстаў і малююць іх — паўсядзённае жыццё, што віруе вакол летняга палаца.

Святлана Курганова

У наступным нумары чытайце інтэрв'ю з супрацоўнікамі музея ў рубрыцы «Гісторыя поспеху».

Баранет М.

— **З**ноў? — усклікнула мама і пляснула Лёшу дзённікам па макушцы. — Колькі можна? Адкуль гэта ў цябе? Бо не маленькі хлопчык — 13 споўнілася, а ад заўваг дзённік пухне.

— А чаго яны ... — запырэчыў Лёша, але спыніўся — перакладанне сваёй віны на чужыя плечы мама не любіла больш хлусні. — Я проста хацеў ... ну, павесяліць народ, ці што.

— Калі хочаш стаць блазнам, пераглядзі запас жартачак. Ты толькі паглядзі сюды ... — мама зашамацела старонкамі дзённіка, напоўненага абуранымі сентэнцыямі педагогаў. — «Збіраўся тэлефанаваць дзядзьку ў Міністэрства адукацыі», «Запэўніваў аднакласнікаў, што за сімвалічную плату прынясе аўтограф ад Бейонсе» (ты за гэта яшчэ і грошы бярэш?!), «Запрашаў хлопцаў на чэмпіянат свету па хакею», «Казаў поўную лухту на ўроку гісторыі!» ... Дваццаць дзве старонкі нахабнай хлусні! Лёшка, ты навошта бацькоў знеслаўляеш?!

Мама плакала, успамінала продкаў да пятага калена, якія адрозніваліся выключнай праўдзівасцю, пагражала пазбавіць сына ноўтбука і айпода. А Лёша пераклучыўся на ўласныя перажыванні.

Маці пакрычыць-пакрычыць і супакоіцца, а яму ў тэрміновым парадку трэба было падняць свой рэйтынг у класе. І чаго гэтыя настаўнікі такія разумныя? Маглі б і не заўважаць невялікага Лёшкінага адхілення ад рэальнасці. Трэба ж неяк выклікаць да сябе павагу.

Калі зусім шчыра, Лёшкіна схільнасць да фантазій больш замянала, чым дапамагала яму ў барацьбе за лідэрства. Раз-пораз здараліся прыкрыя абломы. Бывае, то імя сваяка ці блізкага знаёмага перакруціць, то факт з біяграфіі. Апавяданні

пра падарожжы хлопцы падымалі на смех з першых сказаў — не давалася Лёшу геаграфія. Як і біялогія, дарэчы.

Яго несла па хвалях неіснуючых мораў з хуткасцю гуку. Не абмяжоўвацца ж банальнымі казкамі пра тусоўкі з зоркамі! А пра родны горад хлусіць было небяспечна — тут і да вочнай стаўкі недалёка. Ды і навіны на форуме толькі што гультай не чытаюць.

Лёшу не натхнялі сціплыя тутэйшыя магчымасці. Іншая справа — сталіца! А яшчэ лепш Галівуд, Каны, Ніца. Там ёсць, дзе разысціся. А бязмежныя магчымасці інтэрнэту дазвалялі падмацоўваць гісторыі фоташопавымі шэдэўрамі.

Сябры і прыяцелі таксама даўно не паддаваліся на Лёшавы выдумкі. І чыстую праўду ўспрымалі з падазрэннем. А ў апошні час наогул цураліся байкара.

— Чаго з нашага Лёшкі возьмеш, калі на кожнай яго фразе знакамiты барон Мюнхаўзен адпачывае! — смяяліся яны і недвухсэнсоўна круцілі пальцам ля скроні. Лёша крыўдзіўся. Адмоўчваўся ўрок, іншы, а пасля зноў браўся за сваё: сыпаў прыдумкамі налева і направа. Здавалася, цяга да хлусні была мацнейшая за волю і аргументы розуму.

З сёмага класа за ім замацавалася мянушка «баранет М.». Хтосьці прапанаваў прысвоіць галоўнаму хлусу класа тытул барона. Хтосьці не пагадзіўся — маўляў, малы яшчэ, ды і да Мюнхаўзена яму далёка. Сышліся на баранеце. І дадалі загадкавае М. — з аднаго боку намёк на вялікага продка, з другога — на прозвішча Лёшы — Майскі.

Спачатку Лёша нерваваўся, хацеў пабіць крыўдзіцеляў. Потым прывык: баранет і баранет. Вельмі нават прыстойна гучыць. Вунь, Стасіка Рабушкіна наогул «курачкай Рабай» клічуць. Роберт Дудко даўно адклікаецца на «дудку», а Алена Сямко ад «семкі» плача. Класная кажа, што ў дзявятым класе ўсе гэтыя мянушкі самі па сабе адпадуць, у хлопцаў да гэтага часу з'являцца іншыя інтарэсы. Трохі суцяшае, вядома. Але і чакаць два гады Лёша не збіраўся. Хоць у іншы клас пераходзь! А яшчэ лепш у іншую школу.

А куды дзявацца? Да яго адказаў амаль ўсе настаўнікі ставяцца з недаверам, некаторыя ўдакладняльныя пытанні задаюць, з падручнікам інфармацыю звяраюць. Ну, і заўвагі ў дзённік пішуць кулямётамі. А няпраўды ў яго адказах — як кот наплакаў. Ды што там кот — мышка! І потым, ад маленькіх дадаткаў адказ каля дошкі становіцца больш цікавым, увесь клас сочыць за палётам Лёшавых фантазій. Некаторыя нават дырыжыравалі або пляскалі у далоні. Зрэшты, школьныя праблемы Лёшу хвалявалі мала — здолеў адаптавацца. А вось асабістае жыццё...

Вось нядаўна пазнаёміўся з дзяўчынкай з суседняга пад'езда. Паліна яму адразу спадабалася. Хацелася заручыцца яе сімпатыяй і падтрымкай. І наогул трынаццаць гадоў — самы час знайсці сабе пару. Разам у кіно хадзіць або на каток. Ды і на школьных дыскатэках ацэняць яго з'яўленне з дзяўчынай. Як іначай!

Паліна была дзяўчына разумная і прыгожая. Займалася ў музычнай школе і ў студыі бальных танцаў. Такую і страціць нядоўга... Варта было ў тэрміновым парадку павялічыць сваю значнасць у вачах выбранніцы.

Што такога прыдумаць? Рэальныя заслугі наўрад ці здзівяць дзяўчынку. Падарыў бы ёй аўтограф якой-небудзь знакамітай балярыны (дарэчы, трэба будзе загуліць спачатку, каб у курсе быць) або музыканта. Фотку раздрукаваць і чыркнуць што-небудзь нечытэльнае. Або квітка на супер-пупер шоу паабяцаць,

а потым прыкінуцца хворым або прыдумаць душашчypальную гісторыю з рабаўнікамі. Было б жаданне, а адгаворак ў Лёшы не адзін дзясятка набярэцца. Але нешта ў глыбіні душы не давала перайсці ад думак да справы. Магчыма, інстынкт самазахавання? Вось яшчэ! Інстынкт да адносін не далучыш, а такую прыгожую дзяўчынку вось-вось канкурэнты адаб'юць.

Бабуля з пруткамі:

— Не самы лепшы шлях да павагі ты абраў у жыцці! Заканчвай са сваімі прыдумкамі — у свеце і без іх хапае цікавага. Лепш пачытай што — здзіві настаўнікаў ведамі. Або шкатулку для рукадзелля незвычайнай прыгажосці выпілі — у цябе ж здольнасці.

У мой час хлусам байкоты аб'яўлялі. Я думаю, ты сам ведаеш, што хлопцы цурацца сталі. А аднаму ах як несалодка на белым свеце жыць! Маці хвалюеш кожны дзень. І нармальная дзяўчынка з падманшчыкам сябраваць не стане. Падумай, пакуль не позна.

Сімпатулька:

— Нічога сабе навіны: пісьменнік-фантаст! Абажаю фантастыку! Але толькі не варта яе блытаць з жыццём. А падманваць блізкіх — фі, неяк непрыстойна. Пераключы сваё ўяўленне на творчасць. Завядзі блог у нэце ці кніжкі пачні пісаць, зараз фэнтэзі ў модзе. Разам з гэтым і праблему папулярнасці вырашыш. А калі пашанцуе, то і дзяўчынку сваю ўтрымаць зможаш. Мей на ўвазе, хлусні і здрады мы не даруем.

Прасунуты старшакласнік:

— Далёка ты залез, прыяцель! Навошта нарывацца? Баранет знайшоўся! Дарэчы, пра Мюнхаўзена пачытай у вольны час. Зусім невясёлае жыццё было ў барона. Табе яно трэба? Пераключайся на рэальнасць, яна таксама заслугоўвае ўвагі. Давядзецца паднапружыцца, але затое поспех прыйдзе сапраўдны. І аўтарытэт заробіш, і сябры будуць іначай да цябе ставіцца. Сам жа кажаш: ёсць здольнасці!

Вопытны псіхолаг:

— Жарты жартамі, а праблема сапраўды сур'ёзная. У псіхалагічнай літаратуры яна называецца міфаманіяй Дзюпрэ (сугучна з прозвішчам псіхіятра, які апісаў прыкметы захворвання). Па сутнасці, гэта праяўляецца ў схільнасцях да хлусні. Яшчэ яе называюць хваробай Мюнхаўзена. Міфаманія ўзнікае ў выпадку злучэння ў асобе патрэбы прыцягваць да сябе ўвагу, дэманстраваць сваю празмерную значнасць з фантазіяй, якая лёгка ўзбуджаецца, і маральнымі адхіленнямі. Часцей за ўсё міфаманы кемлівыя (мяркуючы па разнастайнасці тваіх фантазій, у кемлівасці табе не адмовіш), знаходлівыя, умеюць пераконваць, часам валодаюць творчымі здольнасцямі — малююць або пішуць вершы, выступаюць на сцэне, нешта майструюць. Ім уласціва хутка завязваць знаёмствы і выклікаць давер тых, хто вакол. На жаль, валодаючы велізарным наборам добрых якасцей (а пералічыла я далёка не ўсе), яны перастаюць адрозніваць межы выдуманага і рэальнасці, часцяком губляюць магчымасць стаць паспяховымі. Таму, пакуль твае фантазіі не перараслі ў манію, павярні іх у канструктыўнае рэчышча.

Страшны маршрут

Колька ўжо паўгадзіны таптаўся на бязлюднай станцыі метро. Ужо позна, але ж павінен быць яшчэ адзін цягнік!

Дома чакала прачуханка. Мама сто разоў казала, каб не заседжваўся ў Пецькі. Коля паморшчыўся: успомніў, як скінуў мамін званок. Чаго адказваць, раз усё роўна ўляціць?

Трывожныя думкі прагнаў гук электрычкі. Усе вагоны пустыя, толькі ў перадапошнім драмаў нейкі дзядзька, звесіўшы галаву ў капюшоне. Прыкінуўшы, што ад яго пагрозы няма, Коля ўвайшоў. Толькі ён плюхнуўся на сядзенне, чалавек ўзняў галаву. Твар быў спрэс забінтаваны шэрымі ад бруду бінтамі, нават без прарэхаў для вачэй і носа! «Мумія» пачала падымацца...

«Асцярожна, дзверы зачыняюцца! Наступная станцыя — канцавая!» Колька выскачыў на перон. Дзіўная постаць хутка рушыла за ім, выдаючы жудаснае выццё. Зрабіўшы ашаламляльны віраж, хлапчук ўляцеў у суседні вагон, ледзь ўпісаўшыся ў дзверы. Ад'язджаючы, ён бачыў, як істота нясецца за цягніком на карачках аж да краю платформы!

«Што гэта было?» — пульсавала ў галаве. І яшчэ: «Хутчэй бы дадому!». Ехаць ўсяго два прыпынкі. Але, здаецца, абвясцілі, што наступная станцыя... канцавая?! Колька зноў устрывожыўся: прамільгнуў прыпынак «Усход», а цягнік нёсся... Міма праляцела і яго станцыя, потым мільганула апошняя. Цягнік ішоў далей. Колька націснуў кнопку «Выклік машыніста».

Цягнік спыніўся ў тунэлі — ды так рэзка, што хлапчук адляцеў да процілеглага сядзення. Святло ў вагоне пацьмянела. Зайграла музыка, механічная, як у музычнай скрыначцы, і спакойны дыктарскі голас сказаў: «Слухаю».

— Куды ідзе цягнік? — дрыжачым голасам спытаў Коля.

— Да канцавой, — ветліва патлумачыў голас. — Спадзяюся, вы задаволеныя паездкай, і мы можам працягваць рух?

— Мне трэба выйсці! — закрычаў Коля. — Выпусціце мяне!

— На жаль, гэта немагчыма, — абыякава запырэчыў голас. — Але вы маеце права на адзін званок. — Голас змоўк, а музыка зайграла мацней.

— Я магу патэлефанаваць дадому?

Праз трэск і шыпенне пачуўся устрывожаны голас маці.

— Мама, я ў метро, — глытаючы слёзы, сказаў Коля. — Я не магу выбрацца!

— Якое метро! — закрычала мама. — Адкуль ты тэлефануеш? Чаму ён піша «могілкі»?!!

Сігнал абарваўся, і ўсё паплыло перад вачыма: столь пайшла ўгору, сядзенні пацямнелі і адсунуліся, ператвараючыся ў надмагіллі. Апошняя, што запомнілася, — забінтаваны твар.

Раніцай вартаўнік могілак патэлефанаваў у «хуткую дапамогу» і папрасіў забраць сівога хлопчыка, якога знайшоў без прытомнасці ля самага ўвахода. Як ён там апынуўся — высветліць не ўдалося.

Прывід Аркаша

Выхоўваць ці выхоўвацца — пытанне прафесіі або асобы?

У настаўніцкай мінскай школы №12 — Квасава Алена Якаўлеўна, настаўніца гісторыі, і Місуна Ірына Андрэеўна, настаўніца рускай мовы. Жанчын хвалюе пытанне: жаданне выхоўваць — гэта справа ўсіх настаўнікаў або кожнага асабіста?

А.Я.: Учора ехала з нарады разам з яшчэ адной настаўніцай. Былі разам ў метро. І я заўважыла такую асаблівасць: яна ўсім бясконца рабіла заўвагі. Той гучна размаўляе, той сеў не туды — і ўсё ёй не даспадобы. І вось у мяне ўзнікла пытанне: няўжо жаданне выхоўваць усіх і паўсюль тычыцца кожнага настаўніка?

І.А.: Мне падаецца, што не. Настаўнік — гэта праца. Так, канешне, яна пакідае вялікі след у жыцці і займае яго значную частку. Але ж і нам надакучае быць аднолькавымі. На выходных мне больш хочацца забыцца, што я настаўніца. І проста пабыць сабой: вясёлай рухавай авантурысткай. Дзеці — хутчэй рухавік, чым нагода абурацца. Хлопцы і дзяўчаты — гэта заўсёды настрой, стымул для самаадукацыі і жадання рухацца наперад. Нават калі па-за межамі школы ты прости чалавек, то твае прыгоды цікавяць вучняў.

А.Я.: Ды і вялікае пытанне: а ці маю я маральнае права выхоўваць? Чым болей працую, тым болей задаю сабе яго. Мо некаторыя справы і не тычацца настаўнікаў. Тое, што я магу ўспрымаць як нешта нядобрае, можа быць вынікам бацькоўскага выхавання. І ў іх лічыцца нармальным. У добрага настаўніка не павінна быць жадання бясконца выхоўваць. Можна дапамагчы, падказаць, паказаць і толькі таму, што маеш больш вопыту. Але нельга забывацца, што недзе і вучань можа быць разумнейшы за настаўніка. І нам таксама трэба займацца самавыхаваннем.

І.А.: Але нядрэнна спалучаць гэтыя справы: школьнае выхаванне вучняў і самавыхаванне. І мне падаецца, што вучні хутчэй будуць успрымаць заўвагі, калі ў іх не будзе абурэння. Я ніколі не крычала на дзяцей, навучыўшыся рабіць ім заўвагі з гумарам.

А.Я.: Лепей, каб творчая частка працы заўсёды была разам, а выхавальніцкая — заставалася ў школе. Але ўсё ж такі некаторыя звычкі «выдаюць» настаўніка. Асабліва гэта бачна пры размове. Мова больш складная і недзе нагадвае маналог. Але пасля кажуць, што цікава (*усміхаецца*).

І.А.: Настаўнікі ўвогуле цікавыя людзі. Адны фанатычна выхоўваюць, іншыя робяць гэта толькі ў школе, а я зусім не хачу гэтым займацца.

А.Я.: Згодна! І, напэўна, справа выхоўваць ці не — таксама асаблівая для кожнага. Гэта ўсё ж не агульная настаўніцкая рыса паводзін, а справа ўспрымання сябе ў рэчаіснасці. Нехта бачыць сябе выхавальнікам, нехта — дапаможцам, нехта — сябрам. Выхаванне — справа асабістая!

Прывід памяці

Хто цікавіцца гісторыяй Беларусі ці хаця б проста яшчэ не забыўся праграму восьмага класа, хутка адкажа мне, хто такі Тадэвуш Рэйтан. Аднак наўрад ці кожны зможа сказаць, дзе ён нарадзіўся. Хочаце даведацца пра яго маленькую радзіму? Тады наперад, у захапляльную вандроўку па Ляхавіцкаму краю!

Род Рэйтанаў, які паходзіць з Германіі, трапіў у Грушоўку ці, як тады яе называлі Hruszówku, у канцы сямнацатага стагоддзя. Яе першым уладаром з гэтага роду стаў Міхал Казімір Рэйтан, які атрымаў вёску ад караля Рэчы Паспалітай Яна III Сабескага за ўдзел у бітве з туркамі пад Венай у 1683 годзе. Сынам Міхала быў Дамінік, а ўжо сынам Дамініка — вядомы нам Тадэвуш. Тадэвуш (ці Фадзей) Рэйтан нарадзіўся ў маёнтку Грушоўка летам 1742 года. Ён атрымаў добрую адукацыю ў Навагрудскай гімназіі і Віленскім езуіцкім калегіуме. Служыў капітанам артылерыі ў замку князя Радзівіла ў Ляхавічах, а пасля змагаўся супраць войск Суворова ў складзе Барскай шляхецкай канфедэрацыі (1768—1772). З самага юнацтва Тадэвуш паказаў сябе сапраўдным патрыётам ВКЛ і Рэчы Паспалітай: нават адмовіўся жаніцца, калі ўбачыў у доме нявесты партрэт Пятра I.

І вось у 1773 годзе ў Варшаве збіраецца Вальны сойм, які павінен зацвердзіць першы падзел Рэчы Паспалітай між Расіяй, Прусіяй і Аўстрыяй. Тадэвуш Рэйтан разам са сваім сябрам, Самуэлем Корсакам, выбіраецца паслом ад Навагрудскага павета. І з 19 красавіка яны ўтрох, з яшчэ адным патрыётам — Станіславам Багушэвічам з Менска, спрабуюць пераканаць абыякавых шляхціцаў, каб тыя не падпісвалі акт падзелу, сваімі рукамі аддаючы родныя землі сквапным суседзям. На трэці дзень спрэчак і дыспутаў, калі Самуэль Корсак выкрываў польскіх дэпутатаў, падкупленых расійскім паслом, шляхціцы пачалі выходзіць з залы.

Тадэ Рэйтан лёг перад дзвярыма пакоя і закрычаў: «Пабойцеся Бога! Тапчыце мяне, забіце мяне, але не забівайце Бацькаўшчыну!» Паслы пераступілі цераз яго і выйшлі з залы пасяджэнняў. Паранены і абражаны Тадэвуш ляжаў у дзвярах і не мог нічога змяніць. Бясільнымі аказаліся і абодва ягоныя папечнікі. На наступны дзень, 22 красавіка, апынуўшыся перад пагрозай уводу ў Варшаву расійскіх войск, да дэпутатаў-зброднікаў далучыўся і сам кароль — Станіслаў Аўгуст Панятоўскі. Акт падзелу Радзімы і страты беларускіх зямель за Дзвіною, Друццю і Дняпром быў юрыдычна замацаваны.

А што ж адбылося з нашым героем Тадэвушам? На гэта пытанне не адказвае падручнік 8 класа, аднак адказваюць энцыклапедыі. Яго з Варшавы забралі два браты: Антоній і Станіслаў. Пасля вяртання, ужо ў снежні, Тадэвуш напісаў маніфест, у якім яшчэ раз выступіў супраць падзелу і назваў нелігітымнымі і канфедэрацыю падкупленых паслоў, і сам трактат аб падзеле. Аднак здароўе 31-гадовага шляхціца было моцна падарвана. Праз нейкі час ён страціў цікавасць да сядзібы, да дому, дзе нарадзіўся і стаў, адышоў ад гаспадарчых спраў і зачыніўся ў левай афіцыне (флігелі) сядзібы. Ён не хацеў ні з кім размаўляць, і толькі браты прыносілі ў цёмны будынак ежу і ваду. У 1780 годзе пры загадкавых абставінах Тадэвуша не стала. Па адных звестках, у Грушоўку прыехаў нейкі расійскі афіцэр, які справакаваў яго самагубства; па другіх, Тадэвуш памёр сам: не вытрымала аслабелае сэрца. Так сумна скончылася самаадданае жыццё патрыёта.

А флігель Рэйтана, у якім ён дажываў апошнія гады, захаваўся. Гэты будынак, яшчэ з XVII стагоддзя, стаіць ля дарогі праз сядзібны парк. Тут жа пры ім знаходзіцца драўляны сядзібны дом

XIX стагоддзя, у якім жылі дзеці і ўнукі братаў Тадэвуша. Шмат засталася ў маёнтку гаспадарчых пабудов: гумны, свіран, бровар, прыёмнік спірту, аранжарэя і дзве стайні. Адна з іх — 1909 года — выкарыстоўваецца зараз як кароўнік; другая — у горшым стане, без даху, з выбітымі вокнамі стаіць пустая сярод дрэў і хмызнякоў, якія цяпер растуць і ўнутры. Усё гэта знаходзіцца ўздоўж паркавай алеі і належыць мясцоваму калгасу. Калі выйсці на галоўную шашу, з Слуцку ў Ляхавічы, і павярнуць у лес, вы ўбачыце неагатычную капліцу пачатку XX стагоддзя. Вакол яе — агароджа, а ў каплічным двары — камень з мемарыяльнай дошкай, усталяваны ў 1993 годзе. Капліцу акаляе 10 ліп. У ёй знаходзіцца труна Юзафа Рэйтана — апошняга прадстаўніка роду, які раптоўна памёр на гэтым месцы ў час шпацыру ў 1910 годзе. Сюды ж праз дваццаць гадоў быў перанесены прах Тадэвуша.

Я з бацькамі наведаў Грушоўку ўзімку 2012 года, калі вучыўся ў сёмым класе. Быў снежань. Усё неба зацягнулі шэрыя снежавыя хмары, і нідзе не было відаць сонца. Снег ляжаў на полі і ў парку, а каля капліцы чарнела зямля. Быў невялікі мароз і трохі вільготна. Сярод елак і соснаў мясцовага лесу шэрая капліца выглядала надзвычай змрочна і жалобна. Цішыню парушалі толькі рэдкія крыкі крумкачоў. Людзей акрамя нас тут не было. Сум і журба ахапілі мяне. Здавалася, што са смерцю Тадэвуша Рэйтана ў далёкім 1780 годзе мы ўсе згубілі вельмі дарагога і важнага чалавека. Аднак вянкi, кветкі і свечкі на падлозе капліцы паказвалі, што імя слаўнага абаронцы свабоды і непадзельнасці Радзімы не забыта ўдзячнымі нашчадкамі.

Тата зрабіў некалькі фотаздымкаў унутры памяшкання, і я, не заўважыўшы нічога незвычайнага ў цёмным збудаванні, не чакаў сюрпрызаў. Аднак, праглядаючы фота на маніторы, тата знайшоў цікавую рэч. Унізе, на месцы труны са свечкамі, на здымку праявіўся... згустак туману. Што гэта? Пытанне аздачыла мяне і бацькоў. Ці то гэта цёплае паветра ад полымя свечак уздымалася ўверх і ў халоднай капліцы пераўтваралася ў кандэнсат? Ці гэта пара ад нашага дыхання? А мабыць... Мабыць, вось ён — пан Тадэвуш — сустракае гасцей? Праз гады мы так і не зразумелі, што праявілася на гэтым фотаздымку. Няўжо сапраўды душа беднага шляхціца не можа знайсці паратунку і супакою? Ці ўсё гэта здагадкі, падтрыманыя фантазіяй? Хто адкажа?

Так сталася, што за трыццаць восем гадоў свайго жыцця Тадэвуш Рэйтан не займеў сям'і, не стаў бацькам. Такі ж лёс адзіноцтва напаткаў яшчэ двух нашых герояў: Тадэвуша Касцюшку і Кастуся Каліноўскага. Але ці можна назваць іх самотнымі? Ці можна сказаць, што яны не пакінулі пасля сябе памяці? Яны былі разам з Радзімай і яе народамі, а веды пра іх перадаліся праз пакаленні нам. Гэтыя асобы сталі для нас узорам патрыятызму, для якіх любоў да Бацькаўшчыны аказалася вышэйшая за жыццё.

Хочацца, каб такія мясціны, як Грушоўка, Мерачоўшчына (месца нараджэння Тадэвуша Касцюшкі) і іншыя вёскі Беларусі не заставаліся забытымі між лясоў і палёў, а прываблівалі, клікалі да сябе беларусаў, а асабліва нас, моладзь, ад якой залежыць будучыня нашай краіны, каб мы памяталі пра подзвіг нашых слаўных продкаў і не забываліся ўрокаў гісторыі, бо яна, як вядома, ёсць настайніца жыцця.

Час карэкцыі

Максім, 27 гадоў.
Першую татуіроўку зрабіў у 23. Вучыўся ў БНТУ на архітэктурным факультэце — скончыў тры курсы. Лічыць, што татуіроўка — гэта і тэхніка, і талент майстра.

Максім спазніўся на працу — яго ўжо чакае кліент. Майстар распранаецца, мые рукі, рыхтуе працоўнае месца і абсталяванне. «У мяне сёння нудны дзень, я буду займацца карэкцыяй татуіровак». Карэкцыя — спосаб рэгулявання колеру тату. З часам малюнак на целе губляе сваю насычанасць, нібы валасы выгараюць на сонцы, і яго неабходна «абнаўляць».

Працоўны стол майстар абмотвае харчовай плёнкай. На ім будзе размяшчацца пігмент (фарба), ёмістасць з мыльнай вадой (каб праціраць месца татуіроўкі), шклянка са звычайнай вадой (абмак-ваць машынку) і вазелін.

Лямпу таксама абмотвае плёнкай, таму што ў працэсе работы яе прыйдзеца рухаць. З крэслам робіць тое самае. Апрачае пальчаткі. І падкрэслівае: «Бяспека — вышэй за ўсё».

Выбірае інструмент, з якім будзе працаваць: альбо іголка, альбо модуль (картрыдж).

Затым падбірае пігмент, выбар якога залежыць ад колеру татуіроўкі. Зараз гэта чорная фарба, бо татуіроўка кліента выкананая ў чорным колеры.

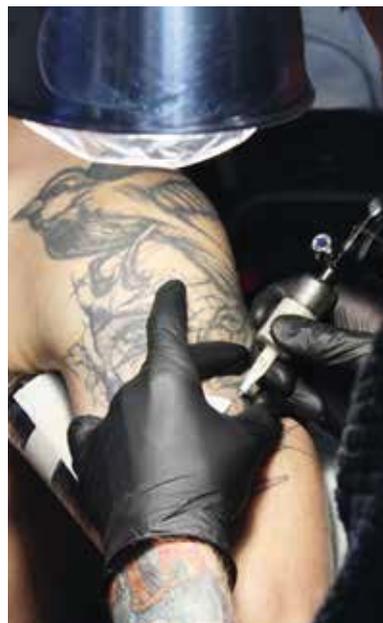
Пакуль Максім карэктуюе, кліент расказвае пра жыццё. А мне ўспамінаецца цытата з «Дастукацца да нябёс»: «На небе толькі і размаўляюць, што пра мора ды пра захад сонца». Я праводзіла адзін дзень з барменам, стаматолагам, афіцыянтам, зараз — з татуіроўшчыкамі. Усім ім даводзіцца выслухоўваць людзей. У адрозненне ад нецвярозых кліентаў бармена, кліенты татуіроўшчыка распавядаюць больш і шчыра — ім балюча. Часцей за ўсё іх словы мінаюць вушы майстра, бо ён заняты. Ён наносіць фарбу — гэта працэдура досыць балючая. У практыцы Максіма сустракаліся і тыя, хто ад болю спыняў працэс. І тыя, каму прыемна. Надта балюча ў месцах згібаў: там шмат сухажылляў і нервовых вузлоў. Хлопец у крэсле вельмі спакойны, дзеліцца сваімі адчуваннямі: «Быццам цёпла ўнутры». А майстар смяецца: «Ён адчувае радасць і шчасце. Мы скончылі — вольны».

Атрыманы вынік фіксуе на тэлефон. «Атрымаеш кайф, калі зрабіў татуіроўку, фатаграфуеш і разумееш — гэта крута. Гонар адчуваеш», — прызнаецца Максім. Прыбірае працоўнае месца. Дзэінфіцыруе крэсла.

Наступны малады чалавек прыйшоў на кансультацыю. Хлопцы абмеркавалі, што будучы біць і калі. Максім вельмі рэдка пытаецца, чаму кліенты хочуць мець татуіроўку. Размову пачынае, толькі калі бачыць, што чалавек хоча сабе набіць поўную бязглуздзіцу, тады майстар спрабуе адгаварыць. «Для мяне галоўнае, каб у кліента было жаданне, а прычыны гэтага жадання мяне не цікавяць».

Праз 15 хвілін прыйдзе дзяўчына на чарговую карэкцыю. А пакуль Максім кліча з суседняга пакоя (там знаходзіцца мужчынская цырульня) хлопца, які носіць на сваёй спіне работу майстра. Гэта гравюра Альбрэхта Дзюрэра «Чатыры верхнікі Апакаліпсіса». Глядзіш — зачароўвае! «Татуіроўка — гэта не карціна, якую мастак доўга малюе, а пасля заканчэння вырашае, што з ёю рабіць далей. Татуіроўка перастае належыць майстру, калі ён яе заканчвае».

Што ж з адукацыяй? У свеце не існуе навучальных устаноў са спецыялізацыяй «майстар тату». Гэта як рамяство, якое перадаецца ад майстра да вучня. Максім — вучань Арцёма.

Арцём, 30 гадоў. Псеўданім «Джокер».
Першае тату набіў сябру ў 14 гадоў. Усяго на яго рахунку каля 10 000 работ. Кіраўнік і майстар уласнага салона. Рабіў татуіроўкі бандытам, маёрам, бізнесменам, палітыкам. Лічыць, што галоўнае — каб татуіроўка была прыгожая.

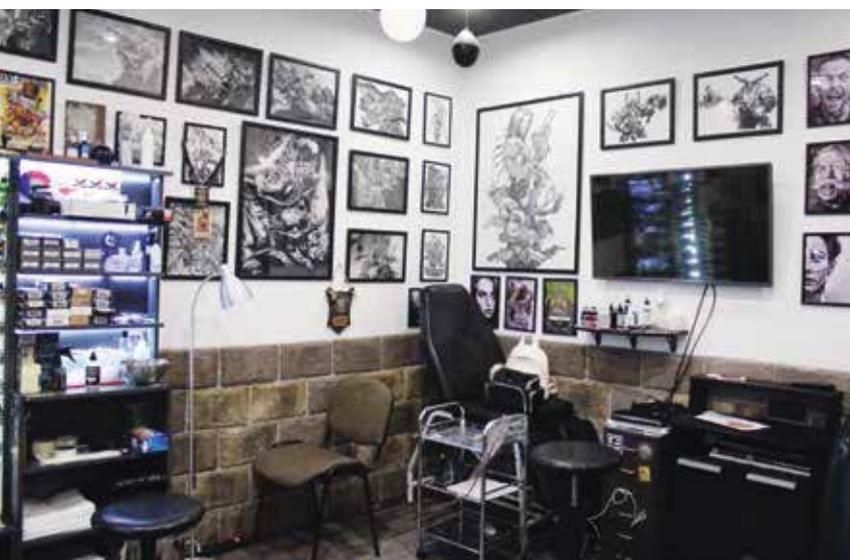
У Арцёма сёння няма кліентаў, ён з'язджае на канвенцыю ў Кіеў. На працу ў рабочы кабінет прыехаў па звычцы, ды і трэба рэчы сабраць: у невялікім чамадане — усё неабходнае абсталяванне. Свой тату-салон называе домам, у якім хочацца часам застацца і на ноч. Так, уласна, аднойчы і было: «У дзяўчыны электрычка ў 8 раніцы была, таму мы ёй да 5-й раніцы білі татуіроўку».

Асноўным спосабам прарэкламаваць сябе з'яўляюцца сацыяльныя сеткі. На старонках у «Укантакце» і Instagram майстры выкладваюць фотаздымкі сваіх работ. Раней замест поста ў сацсетцы прыходзілі ў клубы, кавярні, рэстараны і расказвалі пра сябе. «Усё было нашмат складаней, чым цяпер», — кажа Арцём.

Яго настаўнікам быў Юрый Брэсцкі. «Ён для мяне — эталон майстэрства, я шмат чаму ў яго навучыўся. Калі толькі пачынаў, проста ведаў, хто ён такі. Мы пазнаёміліся, вырашылі з'ездзіць на канвенцыю ў Кіеў. Занялі там другое месца. Юру ведае кожны ў нашым асяроддзі: па выніках першага агульнабеларускага Tattoo Fest ён — лепшы татуіроўшчык». І Арцём, і Юра — кавэр-аперы. Яны спецыялізуюцца на выпраўленні някасных тату.

Інтэр'ер салона чорна-белага колеру, на сцяне — каменная кладка, узнагароды, дыпломы і чарапы. Арцём тлумачыць гэта, спасылаючыся на філасофію байкераў: «Чэрап нагадвае пра тое, што за кароткі перыяд трэба паспець зрабіць шмат».

Марына Шантыр

Шоу-бізнес для «чайнікаў»

Шмат хто з нас у пэўны момант задумваецца над стварэннем уласнага музычнага гурту. Ну а што? Стану зоркай, буду даносіць парывы сваёй душы са сцэны да тысяч фанатаў... А ці так гэта лёгка? Якія ёсць прамежавыя этапы? Ніжэй два прадстаўнікі маладой беларускай рок-сцэны дадуць вам парады са свайго уласнага вопыту. А вы ўжо самі выбераце, што вам больш даспадобы.

Леанід Жыгуноў, вакаліст гурту «Адарвірог»

З вамі гурт «Адарвірог», а дакладней, яго вакаліст, Леанід Жыгуноў. Мы гралі ў Мінску, ездзілі ў Смаленск у тым годзе, выступалі на вялікіх фэстах. Хутка будзе наш першы альбом. Але ж і мы калісьці пачыналі свой шлях.

Перш за ўсё адкажыце на пытанне: а ці сапраўды яно вам патрэбна? Ніхто не абяцае, што гэта будзе лёгка. Хутчэй за ўсё, наадварот. Патрэбна? У вашых вачах гарыць рок-н-рольны агеньчык? Тым лепш, гэта ўжо першы крок. Каб рухацца далей, трэба, каб гэта было ладам жыцця.

З чаго складаецца гурт? Вядома, з музыкаў. Вось і пачаліся першыя праблемы. Знайсці гітарыста, басіста, вакаліста не надта складана (складана знайсці добрых). Бубначка — сапраўды цяжка. Скрыпку, дуду ды гэтак далей — амаль немагчыма. Гэта павінны быць не толькі добрыя музыкі (нават калі ўзровень не такі высокі, як хацелася б) але і сябры, аднадумцы. Граючы разам, расці вы таксама будзеце разам. Гэта галоўнае. Займацца супольна трэба будзе доўга і часта: некалькі разоў у тыдзень. А паасобку — колькі атрымаецца: ніколі не будзе дастаткова. І вось тут зноўку складанасць! Нават калі вы сябры, а чалавек пачынае прапускаць заняткі, самастойна нічога не робіць — гэта перашкода ўсім у гурце. На жаль, ад такіх больш праблем, чым карысці. Бачыце, колькі складаных момантаў? А гэта яшчэ нават не пачатак...

А, угадаў, што яшчэ трэба! Інструмент! Хочаце добра гучаць? Патрэбны якасныя інструменты. Яны нямаюць каштуюць. Першы час грошы вы будзеце толькі губляць: запіс, інструменты, заняткі і інш. Каб пачаць атрымліваць хоць нейкі прыбытак, вы павінны зацікавіць каго-небудзь сваёй творчасцю. Як?

Пачынаецца самае цікавае! Матэрыял. У эпоху інтэрнэта складана здзвівіць чым-небудзь. Нікому не патрэбны сотыя копіі гуртоў Sex Pistols, Nirvana, Immortal. Ды вам хутчэй за ўсё гэта і не надта цікава. Шукайце ўласны гук! Ваша музыка — гэта тое, што вы хочаце данесці да слухача! Самыя неверагодныя спалучэнні даюць лепшы гук.

Вось вы ўжо знайшлі, дзе граць (студый па Мінску хопіць на ўсіх), інструменты, музыкаў... А з чаго пачаць? Знайдзіце кампазіцыю, якая вам падабаецца, пачніце з яе. Вывучыце ды сыграйце разам. Так вы наладзіцеся чуць адно аднаго

Леанід Жыгуноў

(у першы раз у студыі цяжка настроіць гук). Потым пачніце рабіць свой матэрыял: вы ж ведаеце ноты? Калі не, то вучыце музычную тэорыю. Канешне, калі хочаце граць нешта сапраўды крутое. У кожным напрамку ёсць месца эксперыменту, тым і прыцягвае музыка. Гэта творчасць, ваш голас, вашы мары ды надзеі. Якія могуць быць каноны ў мары?

Яшчэ ўздымаецца пытанне: на якой мове спяваць? Мы ўсе калісьці гралі ў розных гуртах, якія спявалі на розных мовах. Адночы я пачуў гурт Tav. Mauzer і зразумеў, што цяжкая музыка па-беларуску звучыць неверагодна крута. А калі мы вырашылі граць фолк-метал, усё было адразу зразумела. 😊 Беларuskія казкі і паданні лепш за ўсё гучаць на той мове, на якой былі напісаныя, ці не так? Проста паспрабуйце напісаць тэкст, паслухайце, як гучыць мова. Яе мілагучнасць выдатна спалучаецца з цяжкімі гітарамі і зычным гроўлам. Вось самі паслухайце — што лепей гучыць?

«Чёрное небо и кровавый месяц смотрят на землю и ищут жертву», ці

«Чорнае неба ды месяц крываваы глядзяць на зямлю ды шукаюць ахвяру»?

Падрыхтавалі 7—10 спеваў? Можна граць канцэрт! Шукайце тых, хто займаецца арганізацыяй ці самі здымайце пляцоўку, заклікайце да супрацоўніцтва гурты падобных напрамкаў, знаёмцеся, рабіце нешта разам. Гэта прасцей ды прышпільней.

Зацікавіліся? Хочаце паспрабаваць? Пспехаў вам, сябры! Спадзяюся, што аднойчы мы ўбачымся на сцэне разам! Stay true, stay metal і да сустрэчы!

Жэня Вялько

Жэня Вялько, лідар гурту UNDER THE ROOF

Хочаце сабраць уласны гурт і пачаць выступаць? Нават калі вы ніколі не займаліся музыкай, заўсёды можна пачаць з нуля. Але тое, што вы бачыце на сцэне, — вынік доўгай і карпатлівай працы, і адной мары тут недастаткова.

Як чалавек, які сам з'яўляецца часткай беларускага андэграўнда, я пералічу цяжкасці, з якімі сутыкнуўся ў самым пачатку. Спадзяюся, вы не зробіце маіх памылак, і хутка мы сустрэнемся на адной сцэне.

Гісторыі многіх гуртоў пачынаюцца з чагосьці накшталт «сябры сабраліся ў гаражы і вырашылі граць разам». Але гурт не заўсёды можна лёгка сабраць з вашага асяроддзя. Вядома, калі вы вучыцеся ў музычным каледжы або ў кансерваторыі, то знайсці музыкаў — не праблема. Але хацець рабіць музыку і ўмець рабіць музыку — не адно і тое ж.

На маёй памяці быў такі выпадак: знайшоўся адзін малады чалавек, які вельмі хацеў граць разам са мной. Гарэў высокімі ідэямі і распаўсюджваў промні энтузіязму, але на першую рэпетыцыю прыйшоў са зламанай электрагітарай і поўным няведаннем матэрыялу. Рэпетыцыя страціла сэнс, час прайшоў дарма. Пасля таго выпадку я ледзь не пакінуў спробы сабраць гурт — так быў расчараваны.

Зразумела, першая рэпетыцыя рэдка бывае ўдалая, аднак па двух-трох сустрэчах ужо можна рабіць высновы наконт музыкаў. Асабліва гэта тычыцца сяброў, з якімі вам потым прыйдзеца размаўляць зусім не па-сяброўскі: можна быць блізкімі людзьмі ў паўсядзённым жыцці, а ў музычнай творчасці не сыходзіцца ад слова «зусім».

Калі ў вас няма сваёй музычнай студыі або ў крайнім выпадку татавага гаража, трэба шукаць месца для рэпетыцый. Ёсць мноства рэпетыцыйных кропак, у кожнай з якіх свае перавагі і недахопы: дзесьці вялікая колькасць паслуг, але і высокія кошты, дзесьці па мінімуму і таго, і другога — выбар залежыць ад вашых патрэб і магчымасцей. Маленькі лайфхак: некаторыя рэпкропкі даюць магчымасць начных рэпетыцый, якія працягваюцца значна даўжэй за звычайныя, а каштуюць значна менш. Праўда, высыпацца будзе цяжка. Але сапраўдным рок-зоркам сон і не патрэбны, так?

Выступаць на сцэне на самай справе не такая ўжо складаная задача. Сцэншмат, і далёка не ўсе з іх — канцэртныя залы і стадыёны. Ёсць яшчэ дробныя музычныя конкурсы ў маленькіх барах. Многія лічуць гэты этап бескарысным, і дарма: сцэнічнаму вопыту не навучаць ні ў адной музычнай школе. Будзем сумленныя: лепш абняславіцца ў кафэ на ўкраіне горада і зрабіць адпаведныя высновы, чым рыхтавацца да вялікай сцэны і спатыкнуцца аб якую-небудзь арганізацыйную дробязь.

Добрай музыцы патрэбна якасная праца гукарэжысёра. Дрэнны «гукач» здольны сапсаваць ідэальны выступ, але і ў гэтым пытанні шмат залежыць ад вас: вучыцеся самастойна разбірацца, як выбудаваць гук. Гугліце, цікаўцеся абсталяваннем, сачыце за саунд-чэкам вопытных музыкаў. Праца ў гукарэжысёраў нервовая і няўдзячная, таму не варта разлічваць, што яны зробіць усё за вас.

Не плануйце зарабляць на жыццё музыкай ў першыя некалькі месяцаў (а часам і гадоў): нават вядомыя на ўсю краіну выканаўцы так ці інакш дзе-небудзь падпрацоўваюць. Такая ўжо беларуская эстрада.

Куды прасцей стать рок-зоркай, калі вы жывяце дзе-небудзь ў Канадзе са стрыечным дзядзькай-прадзюсарам і студыяй гуказапісу праз дарогу ад дома. Але тут ужо працуем з тым, што маем. У рэшце рэшт, у вас ёсць шанец стаць тым самым гуртом пакалення — накшталт «The Beatles» або «Nirvana» — які падыме айчынную сцэну на адзін узровень з заходняй.

Хтосьці ж павінен быць першы, згодны?

Сезон справядлівасці

Серыял — адзін з самых папулярных кінафарматаў. Размеркаванне па серыях дае магчымасць стужкам «уклініцца» нават у самы напружаны графік. Але вельмі важна запаўняць сваё жыццё якаснымі прадуктамі кінавытворчасці. Для аматараў складаных і забытых сюжэтаў мы падабралі шэраг дэтэктыўных серыялаў, на якія не шкада патраціць час.

«Шэрлак», Вялікабрытанія—ЗША, 2010

Феномен гэтага серыяла можна абмяркоўваць бясконца. Я не ведаю, чым ён абумоўлены! Верагодна, такая папулярнасць выклікана любоўю да персанажа Конан Дойла — Шэрлака Холмса, а магчыма, ажыятаж справакавала незвычайная трактоўка знакамітага вобраза.

Ад сябе магу сказаць адно: было цікава назіраць за перыпетыямі жыцця галоўнага героя, разгадваць разам з ім кожную новую гісторыю і пазнаваць глыбей асобу самога Шэрлака.

Серыял цікавы таксама не толькі сюжэтам, але і яго тэхнічным увасабленнем: ён насычаны візуальнымі эфектамі, рэжысёрскімі «фіш-камі» і асаблівасцямі аператарскай працы.

Важна! Нават веданне на памяць «Прыгод Шэрлака Холмса» не з'яўляецца спойлерам да серыяла.

«Метад», Расія, 2015

Серыял «Метад» — адзіны рускі ў маёй падборцы. Хоцяцца адзначыць акцёраў: галоўную мужчынскую ролю выконвае папулярны Канстанцін Хабенскі, а жаночую — прыгажуня Паўліна Андрэева. Калі шчыра, да ігры Андрэевай у мяне ўзнікае шэраг пытанняў, але яе цікавая знешнасць кампенсуе ўсе мінусы.

Сюжэт нагадвае амерыканскі серыял «Дэкстар». Галоўны герой — маёр Меглін — працуе ў паліцыі і расследуе складаныя серыйныя забойствы. Яго мэта: не дапусціць, каб злачынцы засталіся без пакарання.

«Падмані мяне», ЗША, 2009

Або ў іншым перакладзе «Тэорыя хлусні». Гэта адзін з маіх любімых серыялаў. Галоўны герой — доктар Лайтман — фізіянаміст: па асаблівасцях мімікі вызначае, гаворыць чалавек праўду ці хлусіць. Такім спосабам ён раскрывае велізарную колькасць злачынстваў.

Цікава, што многія факты з'яўляюцца рэальнымі. Ва ўніверсітэце пры вывучэнні дысцыпліны «невербальная камунікацыя» нам, слухачам курса, дэманстравалі прыклады з гэтага серыяла, з чаго можна зрабіць выснову — у ім ёсць важная інфармацыя.

«Твін Пікс», ЗША, 1990

Пра гэты серыял я ведаю яшчэ са свайго дзяцінства, і гэта нягледзячы на тое, што ён выйшаў у 1990-м, а я нарадзілася толькі напрыканцы 1997-га.

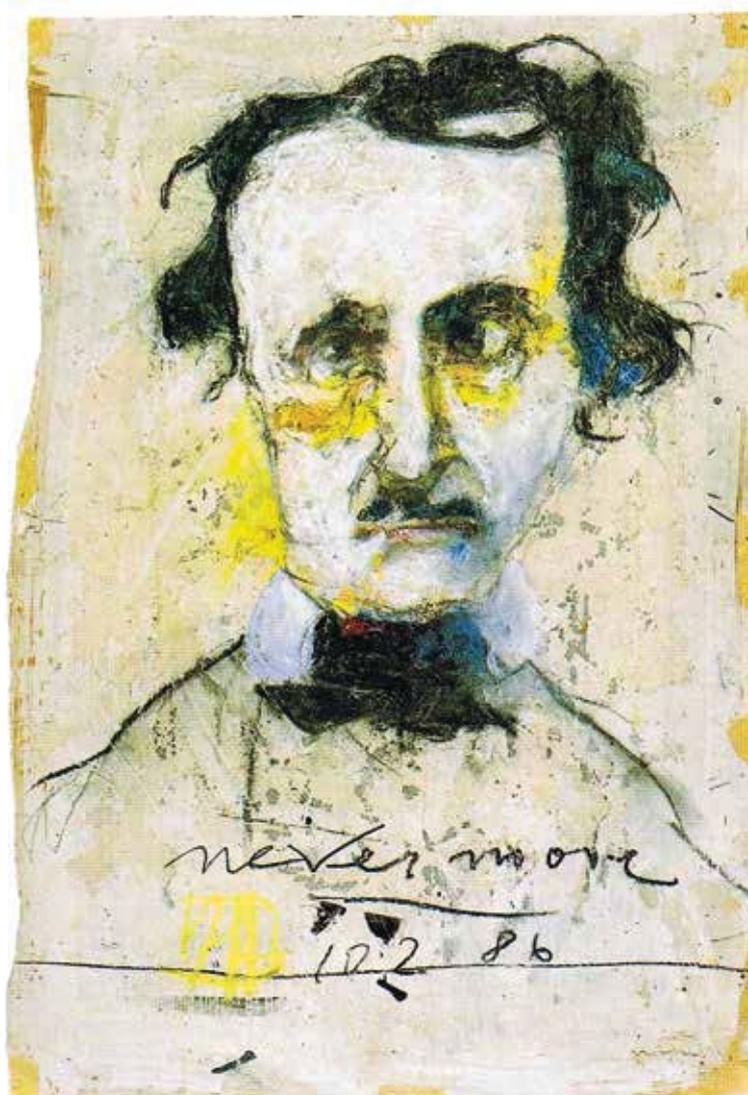
Мая мама і яе сястра любілі «Твін Пікс», калі былі яшчэ падлеткамі і паляхалі адна адну знакамітым рэфрэнам-фразай птушкі: «Лорррра, не хадзі туды».

Хачу сказаць, што нават у 2017 годзе фільм глядзець цікава. Яго ўвасабленне ўсе яшчэ актуальна, а забойства Лоры Палмер лёгка бударажыць розумы і да гэтага часу.

Нядаўна мая аднагрупніца сказала, што плануецца зняць 3-ці сезон серыяла. Афіцыйнага пацверджання я нідзе не знайшла, але думаю, што ўсё добра ў меру, і двух якасных сезонаў цалкам дастаткова.

Яна Мусвідас

Розныя тыпы непазбежнасці

Хорст Янсенн, «Эдгар Алян По»

Гаворка пойдзе пра аднаго з самых вядомых амерыканскіх пісьменнікаў, які выдатна, як ніхто іншы, паэтызаваў адчай, — Эдгара Алана По. Можна колькі заўгодна ўспамінаць, што менавіта ён стварыў жанр дэтэктыва; разважаць, чаму ён так вабіць дэкадэнтаў, містыкаў і готаў усіх гатункаў; можна паспрабаваць пранікнуць ў перыпетыі і містыфікацыі яго загадкавага жыцця і ўсё роўна не зразумець, што праўда, а што — не. Усё гэта будзе бессэнсоўным перад чароўнай змрочнасцю і прастатой яго апавяданняў. І правільна: калі чытаеш, ўвесь суправаджальны інфармацыйны шум адступае на другі план, а пасля чытання і зусім перастае мець значэнне.

Чаму апавяданні Эдгара По варта чытаць? Яны абязбройваюць. Чалавецтва самазадаволена абвясціла сябе вяццом тварэння, таму што людзі — адзіныя істоты, здольныя рацыянальна мысліць. Паверыўшы ў гэта, лёгка забыцца: мы ўсемагутныя роўна да таго часу, пакуль навакольны свет — ірацыянальная

прырода — не паўстане супраць нас, і пакуль адзіная супраць яго зброя — розум — не здрадзіць.

Непасціжнае — вось што паказвае Эдгар По ў сваіх апавяданнях. Больш за тое, ў яго шматлікіх аповедах ёсць магчымасць апынуцца на розных войнах: як з навакольным светам, так і з уласным розумам. Таму мной былі абраныя два апавяданні пісьменніка.

Усё, што могуць зрабіць людзі, сутыкнуўшыся з непасціжным, — адчуць бясконцы жах. Менавіта пра гэта «Падзенне ў Мальстром» — апавяданне, якое для мяне застаецца любімым у По.

Гісторыя пра чалавека, які трапіў у вір і выжыў. Першыя чытачы (твор быў апублікаваны ў 1841 годзе) былі ўпэўненыя, што гэтая гісторыя адбылася на самай справе. Ды і цяпер, калі чытаеш, узнікае жаданне загугліць.

Чаму так? Тэкст мае даволі цікавую структуру — аповед у аповедзе. Менавіта гэта ўздзейнічае на чытацкае ўяўленне так, што верыш аўтару. Спачатку чытач разам з безаблічным уражлівым апавядальнікам у суправаджэнні старога залазіць на скалы, каб убачыць знакаміты вір Мальстром. Вір — велізарная варонка з вертыкальнымі сценамі — робіць на яго незабыўнае ўражанне.

Нечакана — зусім нечакана — ён раптам выступіў зусім ясным і дакладным кругам, дыяметр якога, мабыць, перавышаў паўмілі. Вір гэты быў падперазаны шырокай паласой зіхатлівай пены; але ні адзін кавалачак гэтай пены не залятаў у пашчу жахлівай варонкі: нутро яе, наколькі ў яе мог пракрасціся погляд, уяўляла сабой гладкую, бліскучую, чорную, як агат, вадзяную сцяну з нахілам да гарызонту пад вуглом прыкладна сорак пяць градусаў, якая шалёна круцілася імклівымі сутаргавымі рыўкамі і апавяшчала паветра такім прарэзлівым віскам — ці то лямантам, ці то ровам, якога нават магутны вадаспад Ніагара ніколі не ўзносіць да нябёсаў.

І тут якраз той выпадак, калі розум аказваецца бяссільны перад велізарнай сілай прыроды. Ёсць нейкае тлумачэнне існавання гэтай варонкі: падчас прыліваў і адліваў падводныя плыні сутыкаюцца і закручваюцца. Але калі глядзіш на вір ўжывую, гэтыя лагічныя факты пачынаюць здавацца бессэнсоўнымі. Калі глядзіш на вір ўжывую, больш праўдападобнымі здаюцца наіўныя байкі мясцовых жыхароў, што варонка пранізвае зямлю наскрозь.

Стары распавядае, як ён пабываў ўнутры гэтай жахлівай варонкі і выжыў. Ды і не стары ён зусім — пасівеў у адну — тую самую — ноч. Наколькі бездапаможным аказваецца чалавек перад бязлітаснай прыродай!

Фінал гісторыі выглядае крыху непаўнавартасным: аўтар заканчвае гісторыю старога, але не дае належнага завяршэння гісторыі апавядальніка. Хоць, магчыма, яна і не патрэбна: падчас першага чытання жахлівая моц Мальстрома здзіўляе. Падчас другога — уражанне не слабее.

Цікава тое, што «Падзенне ў Мальстром» паказвае: з няўхільнай сілай прыроды можна справіцца пры дапамозе розуму. Так ратуецца стары, не паддаўшыся паніцы, прааналізаваўшы сітуацыю і праявіўшы трохі фантазіі.

Але як выратавацца ад уласнага розуму, калі ён робіцца здраднікам? Як змагацца з варожым навакольным светам, калі уласны ўнутраны свет аб'яўляе табе вайну?

Адзін з самых вядомых аповедаў Эдгара По — «Пагібель дома Ашэраў» — упершыню быў апублікаваны ў 1839 годзе. Гэты твор — проста-такі квінтэсенцыя

ўсёй творчасці пісьменніка, хоць мноства апавяданняў было напісана і да, і пасля яго. Тэкст быў раскрытыкаваны сучаснікамі: аўтара папракалі ў шаблоннасці, адсутнасці арыгінальнасці. Сюжэт і пабудова гісторыі сапраўды досыць тыповыя для По: апавяданне вядзецца ад асобы ўжо знаёмага нам безаблічнага ўражлівага апавядальніка, які прыязджае да сябра з загадкавай, нават злавеснай нагоды. Дэталі далей раскрываюцца неахвотна, апавядальнік, а разам з ім і чытач, мала што можа зразумець і ўсё больш палохаецца; ствараецца вобраз сябра — узнёслы і відавочна трагічны; і ўвесь час атмасфера нагнаецца для таго, каб скончыцца трагедыяй. Схема досыць простая, і частае яе выкарыстанне можна дараваць аўтару за тое, што ён даводзіць яе да дасканаласці, у тым ліку цікава абыграўшы ў іншым апаведзе, — «Залаты жук».

Крытыкі памыляліся: «Пагібель дома Ашэраў» — не шаблонны, а эталонны апавед. За кошт элегантнага падбору лексікі ствараецца захапляльная, змрочная атмасфера злавеснага дома Ашэраў. *«Адкрытае мне відовішча — і сам дом, і сядзіба, і аднастайныя наваколлі — нічым не радавала вока: панурья сцены ... абыякава і холадна пазіраюць вокны ... дзе-нідзе парос чарот ... белыя мёртвыя ствалы пасохлых дрэў ... ад усяго гэтага рабілася невымоўна цяжка на душы».*

У змрочную атмасферу яшчэ больш атрымліваецца паглыбіцца за кошт асобы неназванага апавядальніка — чалавека, безумоўна, разумнага і рацыянальнага, але творча настроенага, таму залішне ўражлівага. Апавядальнік, не саромеючыся, агаліе ўсе свае перажыванні... Таму напрыканцы прапускаеш яго эмоцыі праз сябе і адчуваеш сапраўдны жах ад трагічнага фіналу, быццам сам быў яму сведкам.

У «Пагібелі дома Ашэраў» вельмі цікавы вобраз трагічнага сябра, Радэрыка Ашэра. З самага пачатку мы даведваемся, што ён хворы. Таксама становіцца відавочным, што яго хвароба хутчэй псіхічнага характару. Але аўтар паказвае яго не толькі як бледнага вястуна немінучай катастрофы. Радэрык Ашэр, безумоўна, вар'ят, але таксама, безумоўна, геній. Апавядальнік адчувае глыбокую павагу перад яго палотнамі, намагаецца апісаць яго імправізацыі на гітары, і ўсе словы, якія ў яго знаходзяцца для гэтага, — «непасціжныя, геніяльныя творы». І тым больш сумна, што іх незвычайнасць — як і незвычайнасць чалавека, які іх стварыў, — аказваецца зняволенай у яго вар'яцтве.

Жах тут вельмі «чалавечы»: асоба аказваецца не ў стане даць рады ўласнай свядомасці. Відавочнай метафарай разбуранай свядомасці становіцца ў гэтым творы дом Ашэраў. З самага пачатку апавядальнік бачыць знешне цэлы і моцны маёнтак, які па незразумелых прычынах выклікае ў яго засмучэнне і трывогу; з самага пачатку дом мае вонкава непрыкметную расколіну. Унутры панурасць узмацняецца. Радэрык Ашэр кажа: маёнтак жывы, камяні адчуваюць і дыхаюць. Людзям уласціва арганізоўваць сваю жылую прастору адпаведна іх душэўнаму настрою, таму дом Ашэраў будзе разбураны — як будзе разбураны і бездакорны геніяльны розум пад націскам вар'яцтва.

Так Эдгар Алан По завяшчае людзям берагчы свой розум. А з гэтым аўтарам можна супрацьстаяць вар'яцтву бязлітаснага навакольнага сусвету.

У выпуску:

Я ВЕДАЮ
МАСТАЦТВА

Чаму Шагал — гэта крута?

ВЫВЯДЫ

Маленькі глыток паветра

ВІЗУАЛЬНЫЯ
НАТАТКІ

Я — МАСТАК

№ 16

Я ведаю мастацтва

Чаму Шагал — гэта крута?

Сто разоў чулі: Шагал, велічыня, зорка, Парыжская школа, мастак, карціны якога пры яго жыцці былі выстаўленыя ў Луўры... А чаму? Ну, няўжо таропка намаляваныя ручкі-ножкі-агурэчык — гэта так непаўторна? Не, праўда, можна зразумець, чаму Хруцкі — геній: вінаград так і карціць з'есці. Можна зразумець нават Малевіча — ён радыкал з радыкалаў. Дык чаму ж мы мусім спыніцца на пару хвілін перад палотнамі Марка Шагала? А вось чаму.

Кожнаму мастаку выпадае свой час. Напрыклад, калі б табе было наканавана стаць знакамітым мастаком, то найперш было б абрана месца нараджэння. Ну, скажам, нарадзіўся ты ў правінцыі Расійскай імперыі. У 1887 годзе, у Віцебску, у габрэйскай сям'і. Хто ты, дружа? Экзальтаваны хлапец, апантаны паэзіяй і маляваннем. Але, з аднаго боку, маляваць звяроў і людзей забараняе твая рэлігія, а з другога — у небагатай сям'і ты старэйшы сын, і ад цябе чакаюць адказнасці. Часы няпростыя, ўсе чальцы сям'і мусяць мець запатрабаваную прафесію, каб працаваць. Што ж, неяк сабе радзіш, вучышся ў гімназіі. І вельмі хочаш пісаць фарбамі, як стары Юдэль Пэн. Табе чамусьці толькі той факт здаецца значным, што Пэн можа намаляваць УСЁ. І ранішнюю смугу, і гарадскі бруд,

Фрагмент вітража паводле эскіза Марка Шагала

і кветкі. Цябе пакутліва цягне да загадкавага свету, які абяцае цуды, і не менш... Таму, па кроплі, ты паварочваеш у кірунку жывапісу. Як любы малады чалавек, ты акружаны сваімі геніямі-памочнікамі. Гэта і вобразы з Торы, і хрысціянскія анёлы, і зялёныя дрэўцы дубравы Мамрэ. Імі набрыняў твой дом і твой горад. Ты ведаеш, што хочаш быць майстрам, як Пэн, але адрозным ад Пэна. Хочаш быць сабой. Прымаеш рашэнне назаўжды служыць сваім геніям.

І панеслася: навучанне у Пецяярбургу, знаёмства з Леонам Бакстам, пераезд у Францыю, захапленне Курбэ, Сезанам, Ван Гогам... Хутка ты не толькі ўбіраеш у сябе мову авангарда, але і займаеш сярод мастакоў-наватараў сваё месца. І не прымыкаеш ні да якой з плыняў: ні да сюррэалістаў, ні да фавістаў. Бо аднойчы ты ўжо вырашыў, што будзеш толькі сабой і нікім іншым.

Ты ствараеш сусвет

Спынім час. Паглядзім на тваё палатно. Убачым прыцемкі, квецень. Два чалавекі, поўныя радасці быцця, лунаюць над горадам. Поўня — агромністая, чырвоная — задае тон сімфоніі. Зямля нараджае сіняе ззянне. Святлее далягляд. Пад шатамі кветак сцішыліся драўляныя віцебскія дамкі. Цела зямлі перарастае ў дамы, яно змяняецца і бугрыцца, быццам жывое, быццам дышае прахалодай вечара. У небе, адарваная ад зямлі, лунае Эйфелева вежа. А твары людзей? Спакой самой зямлі спусціўся на іх. Гэты свет ніколі не знікне, назаўжды закаханыя будуць лунаць над горадам.

А цяпер уяві, што не існуе твайго лёгкага мазка, які напіша мяккія твары закаханых. Уяві, што сінія адценні будуць замененыя на іншыя. Неабавязкова гама стане рэалістычнай, а проста — іншай. Ці не разбурыцца сімфонія? А калі зямля стане роўнай ды плоскай? Ці не страціш ты формулу шчасця, ці не знікне надзея на даляглядзе? Ці не растане гэты рай, у якім ніколі не будзе ні вайны, ні смерці, а толькі любоў і хараство? А табе вельмі трэба, каб гэты рай існаваў хоць дзе-небудзь. Пасля вайны, пасля генацыду твайго народа, пасля страты каханай — ты здзяйсняеш подзвіг і ствараеш свой сусвет.

Прыгажосць мае безліч абліччаў

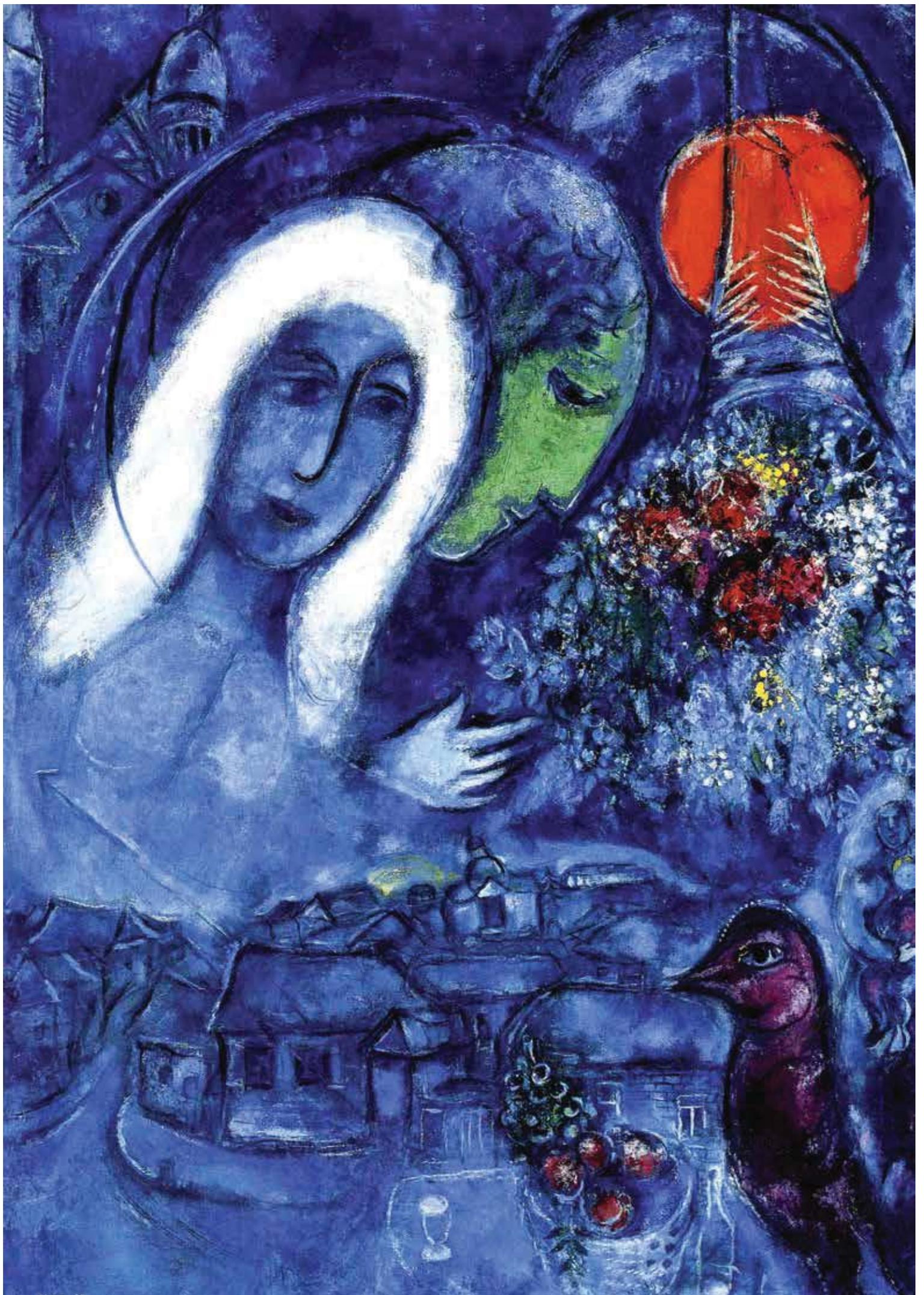
Так-так, палотны, вітражы, гравюры — ты маеш іх ужо цэлую процьму, ты вядомы мастак. Твая свабода натхніла іншых. Многіх. Твой дом — цэлы свет, а прычынай гэтаму — прызнанне.

Прыгажосць мае сотні абліччаў. Часам яна пужае, часам — схіляе перад сабой, часам — надае сілы. Але заўжды яе можна пазнаць па мелодыі гармоніі, старажытнай, як космас. Ты заўжды пазнаеш яе. Часам мелодыя такая моцная, што заглушае ўсё навокал. Ты ідзеш няпростым шляхам, але ніхто іншы яго б і не адужаў. Ты мужны, але лёгкі, часам смешны, але праўдзівы. Твой сусвет будзе жыць і пасля цябе. Прыйдучь новыя пакаленні, назавуць цябе класікам авангарда. Іх тэхналогіі дазваляць зрабіць з тваіх твораў анімацыю, відэагульню — што заўгодна.

А ўсё толькі таму, што аднойчы ў цябе хапіла мужнасці сказаць сабе, хто ты ёсць, і дазволіць сабе ім быць.

Алеся Галота

«Марсава поле», Парыж, 1954-1955

Маленькі глыток паветра

В акол нас шмат чаго неверагоднага, у кожнай дробязі схавана нешта кра-
нальнае, моцнае і прыгожае! Такімі словамі можна апісаць работу Наталлі
Коўш «Графіка танца. Surpointes...» Паміж танцам і жывапісам існуюць свае пэў-
ныя адносіны. Перш-наперш згадваецца знакаміты цыкл Эдгара Дэга, ягоныя
непаўторныя танцоўшчыцы. Але ж у сучасным мастацтве ўсё часцей вызначаль-
нымі становяцца не сюжэт і форма, а сродкі і тэхналогія ўвасаблення падзеі.

Р-МАСТЯ №16

33

Менавіта таму ўвагу прыцягвае тое, што твор выкананы не традыцыйнымі пэндзлем і фарбамі, не звыклымі ручкай і чарніламі, а пры дамамозе пуантаў і чорнай фарбы. Справа ў тым, што Наталля Коўш — не толькі загадчык кафедры графічнага дызайну Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, але яшчэ і прафесійная балярына.

Балетам Наталля пачала займацца ў дзесяць гадоў, а маляваць любіла заўсёды. Пасля заканчэння балетнай школы працавала ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета, пазней — у Беларускай дзяржаўнай музычным тэатры. Працуючы ў тэатры оперы і балета, вучылася жывапісу ў Вячаслава Паўлаўца, нібыта ў якасці хобі, але гэта, напэўна, і было штуршком для атрымання адукацыі ў БДАМ. На жаль, але з ёй здарылася непрадбачаная сітуацыя: сумяшчаючы працу і навучанне, атрымала траўму, таму пасля заканчэння БДАМ пачала працаваць выкладчыкам у акадэміі, а праз некалькі гадоў ёй прапанавалі пасаду загадчыка кафедры графічнага дызайну. Бацькі вельмі талерантна ставіліся да творчых эксперыментаў дачкі, давалі права асабістага выбару, ва ўсім яе падтрымлівалі.

У 2015 годзе Наталля рыхтавала дысертацыю, звязаную з фатаграфіяй і графічным дызайнам. «Я даследую фатаграфію як знак, у прыватнасці, знак-індэкс і знак-ікону. У сваю чаргу, знак-індэкс — гэта адбітак, след, імпрэсіяністычны па сваёй сутнасці», — кажа мастачка. Усе гэтыя думкі і падштурхнулі яе да стварэння праекта, што быў выкананы літаральна за тыдзень. Пластыка, якую паказваюць у танцы і якая адбіваецца на паперы, адрозніваецца ад адной. Наталля магла толькі ўяўляць, як суцэльная праекцыя малюнка танца на сцэне будзе «перакладацца» ў той ці іншы пластычны малюнак на паперы. Але ў рэальнасці гэта адбываецца інакш, чым здаецца на першы погляд. Наталля кажа, што гэта быў эксперымент, праца яшчэ не закончаная.

Праект складаецца з шасці малюнкаў, на кожным з іх адлюстраваны пэўны фрагмент танца. Адразу, калі бачыш гэтую кампазіцыю, унутры ўзнікае змешанае пачуццё: не ведаеш, як ставіцца да такой работы, бо яна надта незвычайная. У кожным малюнку можна разгледзець нешта сваё. Вось на адным бачыцца перакулены слімак, на другім — нібыта кветкі ці сцябло з лістотай. Калі не ведаць, з дапамогай чаго была створаная кампазіцыя, то атрымліваецца вельмі цікавая гульня для самога сябе.

Стварэнне работ суправаджалася асабістым настроем мастачкі, музычнымі фрагментамі альбо пластыкай асобных балетных «па». Наталля кажа: «Для мяне гэта быў маленькі глыток паветра, адзін дзень творчасці і імправізацыі». Вядома, кожны чалавек стараецца выканаць працу найбольш дасканала. Наталля Коўш у гэтым не з'яўляецца выключэннем. Але ўзнікае пытанне: ці магчыма дасканаласць, калі гэта толькі асобныя фрагменты танца?

Настасся Капцава

ЯК НАЗЫВАЮЦА ЛЮДЗІ, ЯКІЯ ЛЮБЯЦЬ МАЛЯВАЦЬ ВІЗУАЛЬНЫЯ НАТАТКІ?

«СКЕТЧНОЎТАРЫ»

накід

нататнік

**ЭКСТРА
ВАЖНА!
МЫСЛІЦЬ**

Што
галоўнае?

Якую менавіта
інфармацыю
мне трэба
перадаць?

**ПРЫАДЫ
ПРАЦЫ:**

маркеры,
фламастары,
алоўкі,
фарбы.
Вельмі любяць
нататнікі,
скетчбукі і г. д.

Усё,
чым можна
маляваць
і на чым можна
пісаць.

Дзеля чаго людзям
сустракацца адно з адным,
калі не абменьвацца лепшым,
што ў іх ёсць?

А лепшае ў іх тое,
чым яны цікавіцца,
чым зарабляюць на жыццё,
на чым спецыялізуюцца,
чым занятыя дзень і ноч,
што нават у сне
ім бачыцца.

101 Дж. Лондан
«Марцін Ідэн»

У людзей скетчноўтараў вобразнае мысленне:
калі яны чуюць інфармацыю, то ўяўляюць карцінкі.

З павагай да тебе,
твой сябра — Юля

Лісты да хрэсніка

Дарагі мой хрэснік!
Віншую цябе са Святам Уваскрэсення!

«Хрыстос уваскрос! Сапраўды ўваскрос!» — гэта вітанне гучыць цяпер паўсюль, у любові і радасці яднаючы хрысціян. Наша вера — велікодная. Мы веруем у Хрыста распятага і на трэці дзень уваскрослага. Мы веруем у Сына Бога, які на крыжы выкупіў грахі свету і перамог смерць.

На жаль, людзі так прывыклі да штогадовага святкавання Уваскрэсення Хрыстова, што сцерлася разуменне сусветнай значнасці гэтай падзеі. Нам і не думаецца, што ўсё магло быць іначэй. Мы ўявіць сабе не можам, што Хрыстос мог не перамагчы.

Але ж у апошнім процістаянні з Д'яблам перавага была на баку Князя Цемры. Ён здолеў спакусіць столькі людзей і зрэжысіраваць столькі падзей: змова першасвятароў супраць Ісуса, здрада Іуды, узяцце Хрыста пад варту, здзекі над Ім, адрачэнне апостала Пятра, суд у Пілата, у цара Ірада... Зло мацнее: бічаванне,

цярновы вянок на галаве Ратавальніка, шлях на Галгофу. Зло запаланяе ўсё на-вокал: распяце Сына Божага на крыжы, нечалавечыя пакуты... Зло трыумфуе! Нябёсы маўчаць. Анёлы не адважваюцца ўмяшацца. «Божа мой! Для чаго ты мяне пакінуў!» — усклікае Ісус Хрыстос. У апошняй смяротнай схватцы застаюцца сам-насам Д'ябал і Сын Божы. Барацьба ішла ў духоўным свеце, дзе відно нябачнае і чутно нячутнае, дзе вядома непрамоўленае ўголас. І перамагла любоў!

У апошняе імгненне жыцця, перадаючы дух свой у рукі Нябеснага Айца, Ісус прашаптаў: «Здзейснілася!» Сын Божы ведаў, што Ён перамог смерць, што здзейснілася выратаванне рода чалавечага.

Хрыстос перамог, бо дараваў. Памятаеш, як распяты на крыжы Сын Божы маліўся за сваіх мучыцеляў: «Ойча, даруй ім, бо не ведаюць жа, што робяць». Ён прасіў дараваць грахі ўсім людзям, бо сам Ён ужо дараваў.

Гэта было найвялікшым выпрабаваннем нават для Сына Божага — дараваць тым, хто Яму здрадзіў, хто катаваў, хто лаяў Яго, хто адрокся і збег — дараваць ім і пакрыць сваёй Боскай любоўю.

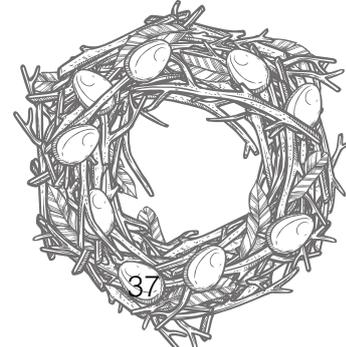
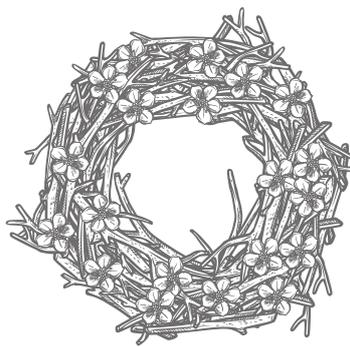
Чаму я пішу табе гэта, мой дарагі, у такія дні?

Калі мы хоць калі задумваемся пра сэнс нашага хрысціянскага жыцця, калі мы імкнемся быць падобнымі да Хрыста, то мы павінны дараваць і памятаць, што, даруючы чалавеку, мы ўваскрашаем яго для вечнага жыцця.

Святыя Айцы Царквы пішуць, што магчымасць дараваць — гэта вялікі Божы дар чалавеку. Дараванне — гэта магчымасць наблізіцца да Бога. Паколькі грахі чалавечыя даруе адзін толькі Бог, то калі чалавек даруе, ён рухаецца па адной са сцежак у бок абагаўлення. Даруючы, мы робімся падобнымі да Бога, і, як кажуць святыя Айцы, мы можам стаць багамі з маленькай літары. Той, хто даруе, узнімаецца да нябёс. І акрамя радасці прымірэння атрымлівае ад Бога дараванне ўласных грахоў: «даруйце і будзе вам даравана» (Лк. 6:37).

У свяціцеля Феафана Пустэльніка ёсць цудоўныя словы пра тое, што «дараванне — гэта самы прасты і падручны спосаб ратавання». Незаўважнае слова «падручны» на самай справе вельмі ёмкае і важнае. Што значыць «падручны»? Гэта тое, што ты маеш заўсёды пад сваёй рукой. Вось твая галава. Бярыся за розум, прадумай сітуацыю, справядліва разваж, вазьмі на сябе адказнасць. Вось тваё сэрца. Яно ўмее шкадаваць, умее любіць. Даруй крыўдзіцелю, ад усяго сэрца даруй! А дараваўшы, дапамажы добрай справай выкупіць прычыненае зло. Аказваецца, не трэба нікуды ехаць, нічога не трэба шукаць, бо «дараванне — самы прасты і падручны спосаб ратавання». Тваё ратаванне ў тваіх руках. Трэба толькі дараваць, як даруе нам Бог.

З любоўю,
твая хросная.

Жыццё — самая каштоўная рэч на зямлі

Жыццё кожнага чалавека знітавана з асабістымі духоўнымі і філасофскімі памкненнямі. Унутраны свет асобы з усімі вектарамі яго існавання — ад неўсвядомленага да самасвядомасці — заўсёды складаецца з момантаў, звязаных з гармоніяй або душэўным разладам.

Галоўная патрэба душы чалавека — гэта жыць зараз і жыць без пакут і перажыванняў. У Ларысы Раманавай ёсць наступныя паэтычныя радкі: «Чалавечая душа ад пачатку свайго існавання так і не атрымала адказу на пытанне: белае святло — што ж гэта такое?

— Белае святло — гэта наша жыццё, — адказала Жанчына».

І сапраўды, мы ўслаўляем вечнасць любові, асуджаем здрадніцтва, складаем чалавечыя законы, па якіх павінна будавацца жыццё як спрадвечная спрэчка чалавечнасці і бесчалавечнасці. Чаму ж людзі так трымаюцца за сваё жыццё?

Жыццё — гэта **адвечны шлях**. Кожны чалавек даследуе загадку свайго існавання, асвятляе пытанні вечнага руху, вывучае сябе і свет. І гэта нездарма так. Калі нараджаецца дзіця, на небасхіле Бог запальвае ягоную зорку. І гэтая зорка разгараецца ўсё ярчэй і ярчэй. Чалавек расце – яна ўздымаецца ўсё вышэй. Але кожны сам выбірае сваё месца ў свеце, выконвае своеасаблівую ролю, стварае свой сусвет. Ён ідзе па сцежцы свайго няспыннага жыцця. У аднаго сцежка роўная. А на долю іншага выпадаюць розныя выпрабаванні. І тады кажуць, што жыццё — гэта **боль**. І зноў пытанне: Чаму ж так цяжка жыць на свеце? Самае складанае — адчуваць адзіноту, сваю бездапаможнасць і бачыць, што жыццё працягваецца. Ёсць моманты, калі не ведаеш, што рабіць, як жыць, дыхаць паветрам, хадзіць па зямлі. У такую барацьбу з самім сабой уступаеш, калі бачыш свежыя магілы родных табе людзей, стаіш і глядзіш на іх і не можаш рухацца... Адводзіш позірк — падаеш на зямлю і не адчуваеш амаль што нічога. Толькі гарачыя слёзы, якія цякуць па шчаках.

Сутнасць нашага існавання знаходзіцца на мяжы страты і пакаяння. Міжвольна на розум прыходзяць наступныя радкі ўласнага хоку:

*На дварэ — вясна,
А ў душы — холад і лёд,
Смута і бяда.*

Ад самага нараджэння мы памятаем, што за ўсё трэба быць удзячнымі Богу. Ідэальны боскі свет дазваляе зразумець ісціны, што адбываюцца ў недасканалым зямным свеце. І тады сцвярджаюць, што жыццё — гэта **Бог**.

Вядомая ісціна, што трэба жыць зараз і ў гэты час, бо за цябе ніхто не пройдзе твой жыццёвы шлях. Усё тое, што даў нам Бог, гэта і ёсць самая вялікая каштоўнасць. Найперш ён падарыў нам жыццё.

Аліна Андруш,
10 клас, гімназія № 51, Гомель

Як працуе «атамка»

Рэпартаж з Інфармацыйнага цэнтра Беларускай АЭС у Астраўцы

Начальнік аддзела інфармацыі і грамадскіх сувязей Беларускай АЭС Эдуард Свірыд

Начальнік аддзела інфармацыі і грамадскіх сувязей Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Беларуская атамная электрастанцыя» (гэта калі казаць афіцыйна, а з іншага боку і ўвогуле — першы астравецкі атамшчык) Эдуард Свірыд кажа, што да яго ў Інфармцэнтр АЭС хто толькі не завітваў: школьнікі і настаўнікі, пагранічнікі і паслы, «зубронкаўцы» і парламентарыі, літоўцы і расіяне, палякі і немцы, жыхары ЗША і Паўднёвай Карэі, Японіі і Кітая... Жартуе, што не было тут хіба жыхароў Антарктыды. То бок, пінгвінаў.

Чалавек з добрым гумарам — чалавек справы: Эдуард Іванавіч, як пра яго пішуць іншыя, паспяхова рэалізаваўся ў жыцці тройчы. Быў настаўнікам

гісторыі — раз, дырэктарам школы — два, журналістам — тры. А ў школьныя гады чытаў «Бярозку». Іншымі словамі, наш чалавек.

Ён распавядзе пра тое,

што такое Інфармацыйны цэнтр АЭС і для чаго ён патрэбны:

Гэта не наша вынаходніцтва, не нешта адмысловае, не выключна беларуская з'ява: падобныя ўстановы існуюць, напэўна, пры кожнай атамнай электрастанцыі. Прынамсі, павінны пры іх існаваць. Як можна здагадацца, ідзе гэта ад 1986 года, ад часу аварыі на АЭС ў Чарнобылі. Так шмат вакол атамнай энергетыкі не толькі наўных памылак, але і рознага кшталту наўмыснасцей — ад спекуляцый да іншых інсінуацый, што атрыманне аб'ектыўнай інфармацыі робіцца справай павышанай неабходнасці.

У Інфармацыйны цэнтр Беларускай АЭС ад пачатку яго існавання наведалася ўжо 13 000 чалавек. Нядаўнім гасцям з «Зубронка» — гасцям асаблівым, таленавітым, цікаўным — дазволілі ўбачыць

вучэбна-трэніровачны цэнтр,

дзе атамшчыкі ўжо сёння рыхтуюцца да будучай працы на станцыі ў рэжыме рэальнага часу згодна з раскладам заняткаў і з самымі сапраўднымі экзаменамі. Так трэба, гэта адпавядае нормам МАГАТЭ — Міжнароднага агенцтва па атамнай энергіі. Паводле гэтых норм за тры гады да ўводу АЭС у эксплуатацыю павінен

быць пабудаваны вучэбна-трэніровачны цэнтр з такім самым абсталяваннем, як і на дзеючай станцыі. Галоўны элемент вучэбна-трэніровачнага цэнтра — паўна-маштабны трэнажор пульта кіравання энергаблокам АЭС. Ён нічым не адрозніваецца ад сапраўднага. Нават адценнямі колераў кнопак, месцам размяшчэння тэлефоннага апарата, нават формай крэслаў павінен не схібіць. Самыя верагодныя і неверагодныя штатныя і няштатныя сітуацыі, аварыі, якія толькі могуць здарыцца на сапраўднай станцыі, адпрацоўваюцца тут да аўтаматызму ў рухах і прыняцці рашэнняў, каб у выпадку пазаштатнай сітуацыі супрацоўнік не лез у падручнік, канспект ці інструкцыю з пытаннем: «А што мне цяпер рабіць?» Гэта як пры кіраванні аўтамабілем: калі вадзіцель пад'язджае да скрыжавання, ён не ўспамінае напружана правілы, не гартэе іх ліхаманкава, а свабодна здзяйсняе патрэбны яму маневр. Вопытныя спецыялісты, якія раней працавалі на іншых станцыях, таксама праходзяць тут падрыхтоўку. Бо на сучасных АЭС шмат што аўтаматызавана, а задача чалавека — сачыць за станам тэхнікі, за тым, каб яна працавала так, як трэба. У гэтых умовах, калі гадамі нічога не здараецца, нават вопытны спецыяліст можа лёгка страціць кваліфікацыю і ў выпадку стварэння сапраўды складанай сітуацыі разгубіцца. Дзеля таго, каб гэтага не адбылося, і патрэбны пастаянныя трэніроўкі, праца над удасканаленнем кваліфікацыі. Той, хто жадае працаваць на АЭС, павінен разумець, што ўсё жыццё яму прыйдзецца хадзіць з падручнікам «пад пахай», наведваць заняткі, здаваць экзамены, атрымліваць адзнакі...

Трэніроўка і навучанне на атамнай электрастанцыі — справа абавязковая для усіх: ад простага рабочага да дырэктара.

Віртуальная экскурсія

Энергаблок нумар адзін, энергаблок нумар два і важнейшы будынак — будынак рэактара. Альбо — гермаабалонка. Адзін з галоўных бар'ераў бяспекі. Будынак рэактара можа вытрымаць нават падзенне самалёта. А таксама землятрус, знешні выбух, ураган і шмат іншых прыродных і тэхнагенных катаклізмаў. Калі ж штосьці дрэннае здарыцца з рэактарам, ён захаваем і ўсіх нас ад шкодных уздзеянняў небяспечных рэчываў. Вышыня яго — 70 метраў (але гэта не вельмі дакладна, бо ёсць яшчэ 20 сантыметраў звыш таго). Дыяметр унутры — 44 метры. Аб'ём — 75 тысяч кубічных метраў. Нічога падобнага на такую сістэму бяспекі не было ні на Чарнобыльскай АЭС, ні нават на Фукусімскай.

Самы вялікі будынак на пляцоўцы станцыі мае даўжыню 125 метраў. Футбольнае поле, вы ж ведаеце, — ад 90 да 112 метраў, а тут — аж 125. Вышыня — 42,5 метра, шырыня — 50 метраў. Што тут знаходзіцца? Турбіна. Бо рэактар — гэта што? Рэактар сагравае ваду да неверагодных 328 градусаў і аддае цяпло парагенератару, які выпрацоўвае пару. Пара пад высокім ціскам трапляе на лопасці турбіны. Механічная энергія турбіны ў генератары ператвараецца ў электрычную, якая затым па лініях электраперадач трапляе ў нашы кватэры. А таксама на заводы і фабрыкі, у школы і бальніцы...

Будынак, якім палюхаюць даверлівых людзей апаненты атамнай энергетыкі, наносячы на яго мірную выяву знак радыяцыйнай небяспекі, — звычайная вежавая выпаральня. Падобныя збудаванні можна бачыць штодзень, напрыклад, на Мінскіх ЦЭЦ. Гэта звычайнае прыстасаванне для ахалоджвання вялікай

Белорусская АЭС у лічбах

колькасці вады. Яшчэ адна назва — градзірня. Прынцып яе працы не тое што прасты, а вельмі прасты. Выглядае, як труба, — і трубой з’яўляецца. Амаль увесь аб’ём гэтай трубы заняты... пустатой. А на ўзроўні прыкладна 12 метраў існуюць канструкцыі, якія распыляюць цёплую ваду, бы фантаны. За кошт вышыні трубы (каля 170 метраў) у ёй утвараецца пастаянная цяга — вецер — як у звычайным вясковым коміне. Гэтым ветрам вада ахалоджваецца. Такі самы закон фізікі дзейнічае, калі мы намагаемся астудзіць гарбату ў кубку, дзьмухаючы на яе. Такім чынам, унутры градзірні ніякай радыяцыі няма і быць не можа. Унутры яе — вада і пара. І калі ўжо трэба нам чагосьці баяцца, то зусім не яе. А апанентам атамнай энергетыкі варта ўзнавіць свае веды па фізіцы і наведць Інфармцэнтр АЭС.

Альтэрнатыва градзірні ёсць — гэта вадасховішча. Але давялося б тады затапіць вялікую плошчу, адсяліўшы папярэдне мо не адну вёску і вывёшы з абароту значную частку зямельных угоддзяў. Хіба гэта лепшае выйсце? А з градзірняй плошча электрастанцыі складае 100 га, то бок, 1 кіламетр на 1 кіламетр.

Яшчэ адзін цікавы элемент — пырскальныя басейны. Калі сама градзірня ахалоджвае галоўнае абсталяванне, то пырскальныя басейны прызначаюцца для ахалоджвання дадатковага абсталявання.

Усяго на тэрыторыі станцыі ўзводзіцца 119 будынкаў: для адміністрацыі і службы бяспекі, для захоўвання паліва, адыходаў і іншага. Трэба, увогуле, ведаць,

Схема электростанції дастаткова простая

Фрагмент цеплаабменнай трубки

што атамная электростанцыя па сутнасці сваёй — прадпрыемства, вялікае прадпрыемства, дзе працуюць не толькі так званыя атамшчыкі, але і людзі самых розных спецыяльнасцей: юрысты і медыкі, бухгалтары і лабаранты, фізікі і хімікі, біёлагі і радыёлагі, ахоўнікі і шафёры — усяго амаль 2400 чалавек. Тым чытачам «Бярозкі», хто пажадае ў будучыні тут працаваць, трэба вельмі добра вучыцца.

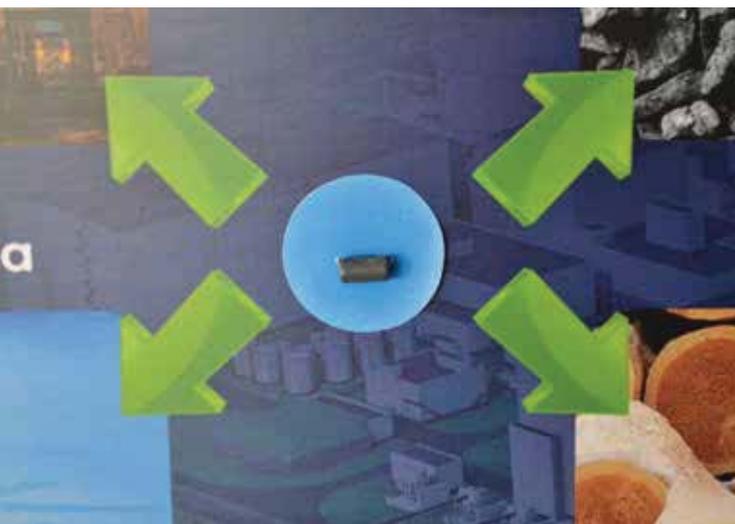
Уранавае паліва

Гэты невялікі цыліндрык называецца і таблеткай, і матрыцай — каму як зручней. Вырабляецца з двухвокісу ўрану. Вагою 5 грамаў, а па колькасці цяпла, якое можна атрымаць пры яго згаранні, эквівалентны 350 літрам нафты, або 400 кілаграмам каменнага вугалю, або 360 кубаметрам прыроднага газу, або 640 кубаметрам драўніны.

Таблеткі гэтыя ніхто лапатай у печ не закідвае, яны ўмяшчаюцца ў трубачкі — цеплавыдзяляльныя элементы, скарочана — ЦВЭЛы. У сваю чаргу ЦВЭЛы злучаюцца між сабой у канструкцыю, якая называецца паліўнай або цеплавыдзяляльнай зборкай. Вышыня яе — больш чым 4,5 м, вага — 750 кг. Паліўная зборка з уранам, які выпраменьвае небяспечныя для чалавека промні! Але на здымку з такой зборкай (на стэндзе ў Інфармцэнтры АЭС) мы бачым людзей, якія стаяць з ёю побач, і няма на іх ніякай спецыяльнай вопраткі, ніякіх ахоўных сродкаў. Як так? Пакуль паліва знаходзіцца ў неактыўным стане, яно нічога не выпраменьвае. На Беларускаю АЭС у Астравец паліва прыбудзе ў выглядзе такіх паліўных зборак. На адзін рэактар — 163 зборкі.

Як уладкаваная паліўная зборка?

Унутры яе ёсць стрыжні ўпраўлення і аховы, яны маюць магчымасць рухацца ўверх і ўніз. Стрыжні вырабленыя з матэрыялаў, якія паглынаюць нейтроны. Каб пачаць ядзерную рэакцыю (і каб яна падтрымлівалася), патрэбен хаця б адзін нейтрон. Далей ужо пойдзе ланцужковая рэакцыя. Пакуль стрыжні знаходзяцца ўнутры зборкі, яны паглынаюць нейтроны, і распаду ядзер урану не адбываецца. Аднак варта стрыжні падняць — і запускаяецца рэакцыя з выдзяленнем вялікай колькасці цяпла. То бок, рэактар працуе на поўную моц. Каб спыніць рэакцыю, трэба апусціць стрыжні.

Таблетка ўранавага паліва

Вагою 5 грамаў, а па колькасці цяпла, якое можна атрымаць, эквівалентная 350 літрам нафты, або 400 кілаграмам каменнага вугалю, або 360 кубаметрам прыроднага газу, або 640 кубаметрам драўніны.

Як працуе рэактар

Вышыняю каля 20 метраў, вагою каля 800 тон. Зроблены са сталі асаблівай якасці — так званай рэактарнай сталі. Таўшчыня сценкі — каля 30 см. Сам сабе абарона, сам па сабе бар'ер, які аддзяляе нас ад небяспекі ўнутры рэактара.

Значыцца, паліва ў выніку ядзернай рэакцыі разаграецца да тэмпературы каля 1200 градусаў. Ваду, якая знаходзіцца ў рэактары, яно награве да 330 градусаў. Любы чытач «Бярозкі» скажа, што вада кіпіць пры 100 градусах (канечне ж, па Цэльсію), але ў рэактары яна не закіпае і пры 330 градусах, таму што знаходзіцца пад ціскам у 160 атмасфер. Тым не менш вада гэтая вельмі гарачая. Яна цыркулюе па замкнёным контуры, які праходзіць праз парагенератар. Унутры яго знаходзіцца вялікая колькасць цеплаабменных трубак, якія аддаюць цяпло вадзе. Калі іх злучыць, атрымаецца адлегласць у 130 км. Вышыня парагенератара — каля 20 метраў, дыяметр — 4 метры. У ім — таксама вада, толькі ўжо без усялякага ціску. Гэтая вада награвецца ад першай, гарчай, аж да закіпання, і пара ад яе пад высокім ціскам трапляе на турбіну і прымушае яе рухацца. Рух турбіны прыводзіць у дзеянне ротагенератар, а той ужо вырацоўвае электрычны ток, які ідзе ў нашы хатнія лямпачкі, мікрахвалёўкі і прасы.

Пара, якая прайшла праз турбіну, называецца адпрацаванай і трапляе ў кандэнсатар, дзе, як кажа назва, кандэнсуецца — ахалоджваецца, зноў ператвараецца ў ваду і пры дапамозе помпы трапляе ў парагенератар. Працэс гэты шматкроць паўтараецца.

У кандэнсатары вада ахалоджваецца за кошт таго контуру, па якім пастаянна цыркулюе іншая, халодная, вада. Для Беларускай АЭС спачатку выкарыстаюць ваду Віліі. Возьмуць няшмат, не больш за 3 працэнты. Гэта не паўплывае ні на водны баланс ракі, ні на яе рыб і іншых істот. І назад у Вілію гарачую, радыеактыўную ці якую іншую ваду зліваць ніхто не будзе. Віліі нішто не пагражае.

Халодная вада з Віліі будзе цыркуляваць па спецыяльных вадаводах: яны будуць праходзіць праз ёмістасць, дзе знаходзіцца пара, ахалоджваць яе і ісці далей — у парагенератар. Ад пары вада ў гэтым трэцім контуры нагрэецца і пойдзе ў градзірню, дзе ахалодзіцца і адправіцца зноў да чарговай порцыі пары.

Вось так працуе атамная электрастанцыя. Як бачым, схема дастаткова простая. Аднак людзей больш цікавіць не прастата схемы і не эфектыўнасць працы, а бяспека. Найважнейшае пытанне, якое ўзнікае само сабой: уся радыяцыя, якой мы так баімся, утвараецца ўнутры той таблеткі, двухвокісу урану, а ў выніку дзялення яго ядзер атрымліваюцца інертныя радыеактыўныя газы, досыць небяспечныя, то як іх нікуды за межы рэактара не пусцяць?

Як радыяцыя не трапляе ў наваколле

Першы бар'ер на шляху гэтых газаў — сама таблетка. Яна вырабляецца па спецыяльнай тэхналогіі, згодна з якой на працягу сутак паліва спякаецца пры вельмі высокай тэмпературы, атрымліваючы ў выніку нешта накшталт вельмі трывалай абалонкі, якая усё небяспечнае пакіне ў сабе назаўсёды. Аднак таблеткі падпадаюць пад уздзеянне вельмі высокіх тэмператур. Значыць, ёсць верагоднасць, што нейкія трэшчынкі могуць на ёй утварыцца. Каб газы не трапілі вонкі праз іх, наступны бар'ер — абалонка ЦВЭЛа — вельмі трывалая і герметычная. Калі радыяцыя пакіне таблетку, яна застанецца ў абалонцы ЦВЭЛа. Гэтыя два бар'еры існавалі і на Чарнобыльскай станцыі, але толькі гэтыя.

Матрошка

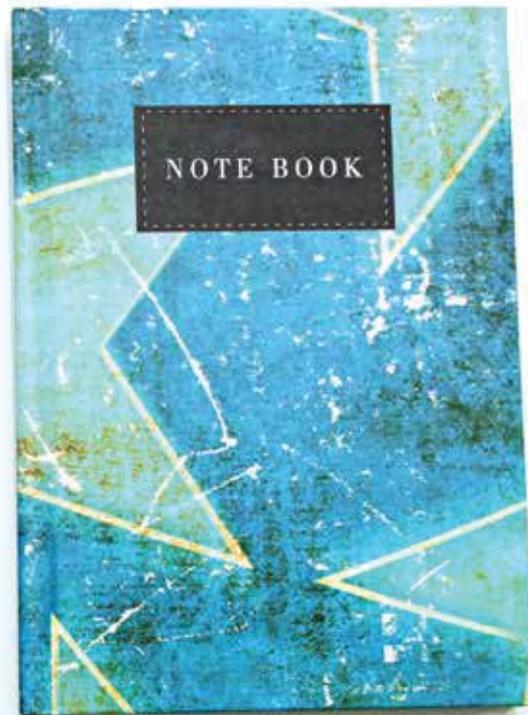
Калі адбудзецца нешта такое, з-за чаго радыяцыя пакіне абалонку ЦВЭЛа (ці мала што можа здарыцца?), яна застанецца ў корпусе рэактара. Такого корпуса на Чарнобыльскай АЭС не было. Калі здарыцца нешта з рэактарам, тады перашкодай радыяцыі паслужыць ахоўная абалонка будынка рэактара. Атрымліваецца нешта падобнае на матрошку ці смерць Кашчэя, якую яшчэ трэба здабыць. Калі аварыя здарыцца і не ўдасца яе спыніць, што можа адбыцца далей? Расплаўленне дна корпуса рэактара. Як гэта можа адбыцца і ці можа адбыцца ўвогуле, пра гэта сёння ніхто не ведае. Аднак сучасная філасофія бяспекі ядзернай энергетыкі грунтуецца на простае формуле: калі чагосьці не можа адбыцца — рыхтуйся да гэтага проста сёння! Навукоўцы — распрацоўшчыкі рэактара і атамнай станцыі — справядліва мяркуюць, што нечага могуць не ведаць пра нейкія ўласцівасці, і калі раптам сапраўды пры пэўных умовах расплавіцца дно корпуса рэактара, то куды могуць трапіць шкодныя рэчывы?

Лавушка

Яны трапяць у спецыяльны стакан з металу і бетону, які знаходзіцца пад рэактарам. Яго называюць прыстасаваннем лакалізацыі расплаву актыўнай зоны, або «лавушкай расплаву». Калі аварыя адбудзецца, корпус рэактара расплавіцца, тады ўсе небяспечныя рэчывы трапяць у гэтую «лавушку», унутры якой знаходзіцца так званы «ахвярны матэрыял». Ён прынясе сябе ў ахвяру дзеля таго, каб панізіць тэмпературу расплаву і яго радыеактыўнасць.

Дарэчы, нідзе больш акрамя расійскіх праектаў АЭС «лавушка расплаву» не выкарыстоўваецца. Замежныя ядзершчыкі лічаць, што гэта залішняя перасцярога, але няхай яна будзе залішняя і ніколі нам не спатрэбіцца. Галоўнае, што яна ў нас ёсць! Таму што ў Беларусі на бяспецы не эканомяць!

Запісала Святлана Воцінава

Нататнікаманія

Напэўна, у кожнага з нас ёсць манія. Хтосьці не можа жыць без салодкага, нехта купляе цацкі, быццам і не развітаўся з дзяцінствам, а яшчэ хто-небудзь проста прывязаны да камп'ютарнай гульні. І ў гэтых маніях няма нічога дрэннага.

Мая ж — нататнікаманія. Зразумела, *што* я люблю купляць больш за ўсё, *якія* падарункі я люблю прымаць і *чаго* для мяне шмат быць не можа.

...Гэта пачалося даволі даўно, калі мне не споўнілася і чатырох гадкоў. Маленькімі ручкамі я штосьці чыркала на прыгожых лісточках, спрабавала пісаць літаркі, потым любавалася бліскучай вокладкай, клёпачкай, на якую зашпільваўся нататнік, і сама не зразумела, як прывязалася да гэтай рэчы.

Я магла маляваць і пісаць і ў звычайных сшытках (якіх у мяне таксама было нямала), але ў «любімчыкі» пабрала нататнікі. Былі яны быццам чароўныя, здавалася, што ў кожным з іх жыве свой маленькі свет, у кожнага — свая атмосфера і настрой. Гэта пачуццё засталася са мною і да гэтага часу.

Потым, праз некалькі месяцаў, тата зрабіў мне некалькі нататнічкаў з белага паперы і паперы са сшыткаў. Вокладку тата рабіў з маленькіх карціначак з часопісаў, якія замаўляліся па SMS. Мабыць, нехта памятае ☺?

А ўжо пасля гэтага маё жыццё было заўсёды поўнае нататнікаў. І я не ўяўляла сябе без іх. Але ў краме я не бяру першы, які ўбачыла. Бываюць «родныя» нататнікі і проста нататнікі. Купляю толькі «родныя». У кожнага свой пах, свае старонкі, характар — яны для мяне, амаль як людзі. Яшчэ сапраўдны нататнік

павінен паляжаць у тумбачцы тыдзень, месяц, а можа, і некалькі гадоў, бо кожны мае сваё прызначэнне. У адным «сядзяць» казкі, у іншым захоўваюцца вершыкі, у трэцім — мой дзённік, чацвёрты чакае... І так далей.

У любой краме мяне прыцягваюць паліцы і вітрыны з канцтаварамі, сшыткамі і нататнікамі. Можа, я і не думаю іх купляць, проста пагляджу. А калісьці ўбачу «свой» нататнік, але не куплю. Пройдзе некалькі дзён, і вось ён ужо мой, бо без яго ніяк не атрымліваецца.

Так, так, некаторыя скажуць ці падумаюць: «Куды яшчэ?» Але для мяне шмат нататнікаў быць не можа!

Подпіс рэдактара

Марыя Шкляр, 7 клас,
Бігосаўская сярэдняя школа

Аднойчы восеньскім днём...

Восень. За акном лье сумны дождж. На вуліцы холадна, і гульня ў футбол, на якую я так спадзяваўся, адмяняецца. Мая мама, лежачы на канапе, нешта чытае і зачаравана ўсміхаецца. Падыходжу і бачу: «Сонца над галавой», Уладзімір Ліпскі, прыгожая блакітная вокладка з хлопчыкам, падобным да мяне. Ну вось, думаю, сапраўды, сонца сёння так не хапае.

«Сядай, — кажа мама, — пачытаю табе кніжку».

«Мама, я ўжо не маленькі, каб ты мне чытала», — адказваю.

«Сядай, паслухай пра Толіка», — не ўнімаецца мая мама.

«Якога такога Толіка?»

«А вось такога».

І мама пачала чытаць. Я слухаў аповед пра маленькага хлопчыка і ўяўляў сябе малага, бо так падобныя былі Толікавы ўчынкі на мае, а думкі на тыя, што хвалілі, калі я быў такі, як ён. Цікава, што мы з Толікам аднаго ўзросту, толькі ён нарадзіўся ў ліпені 2005 года, а я трохі раней — у лютым. І Маша, старэйшая сястрычка, ёсць і ў мяне таксама. Вось толькі дзед-пісьменніка няма. Маіх дзядоў я, на жаль, не помню, бо іх даўно ўжо няма з намі. А ў Толіка дзед класны, ён вельмі любіць свайго ўнука. Як толькі не называе малага: наш любы Толік, дарагі Таляйчык, мой сябручок, залаты мой унук, мілы дружок, шаноўны пупсік. Колькі імён можна прыдумаць для любімага чалавека!

Кніга Ліпскага мае падзагалавак — аповесць-ліставанне. Яна пабудаваная як лісты да Толіка, у храналагічным парадку. Мы можам прасачыць, як рос малы ад народзінаў да школы: у якія цацкі гуляў, якія словы вучыўся гаварыць, як адпачываў з дзедам на Нарачы, збіраў грыбы, святкаваў дні нараджэння, хадзіў

у цырк, знаёміўся з дзедавымі кнігамі і «Вясёлкай» і рабіў мноства сваіх па-дзіцячаму важных спраў. Унуку вельмі пашчасціла, што яго дзед падрабязна запісваў усе Талікавы прыгоды, і ў хлопчыка заўсёды будзе магчымасць прачытаць пра сябе. А я ведаю, што гэта вельмі цікава — чытаць пра сваё дзяцінства, бо і сам прашу маму расказаць пра мяне малага: які я быў, што рабіў, якія смешныя выразы гаварыў. Добра, што і мая мама вяла ў свой час невялікія дзённікавыя запісы.

Але кніга Уладзіміра Ліпскага — не толькі пра дзяцінства Таліка. Яна закранае вельмі важныя пытанні: неабходнасць помніць свой радавод, паважаць сваіх бацькоў, сваю гісторыю. Кніга знаёміць з вядомымі людзьмі Беларусі — Скарынай, Багдановічам, Купалам, Коласам, Караткевічам. Яна апавядае пра характэрныя рысы роднай зямлі, прыродных з’яў, божых істот. «Не забывай... зямлю, на якой ты ўдыхнуў паветра. Яна называецца Беларусь... Палюбі яе... упусці ў душу мову беларусаў», — гаворыць пісьменнік. Духоўныя заветы дае дзед унуку на працягу ўсёй кнігі: «Не хавайся ад цяжкасцей, не хавайся ў хлусню»; «Вучыся, унук, разбірацца ў людзях»; «Дурноту лёгка прыклеіць да сябе. А як ачысціцца ад яе?»; «Кніга робіць чалавека асобай»; «Навучыся паважаць сябе»; «Навучыся шанаваць і берагчы маму». Гэтыя і іншыя наказы Таліку вельмі простыя, па-народнаму мудрыя, але менавіта такія заветы дапамагаюць выхаваць чалавека добрага, сумленнага, годнага. Мае тата і мама таксама часта гавораць мне пра сумленне, павагу да бацькоў, уменне пераадолюваць цяжкасці, працавітасць.

Але ж не ўсе людзі на Зямлі кіруюцца такімі заветамі. Пісьменнік вучыць бачыць не толькі добрае, але і дрэннае, каб пазбегнуць бруду. Уладзімір Ліпскі піша: «...на свеце жывуць два чалавекі. Адзін — стваральнік, другі — разбуральнік. Адзін — ясны дзень, другі — чорная ноч. Адзін жыве па Божых заветах, другі — выконвае каверзы д’ябла...»

Дарагі Талік, хай жа Бог дасць табе розуму далучыцца да тых людзей, якія будуць сабе помнік. Гэта страшэнна цяжкі і часам няўдзячны клопат. Гэта потная і мазольная праца, ад якой нельга чакаць імгненнай удачы. Тое, што ты ўкладваеш у тую будоўлю, можа вярнуцца табе нават не пры зямным жыцці.

Уладзімір Ліпскі

Подпіс рэдактара

Ілля Дзядзюля, вучань 6«В» класа,
гімназія г. Фаніпаля

Жыццё ля манітора

Залежнасць — гэта амаль заўсёды штука кепская (калі толькі гаворка ідзе не пра рэчы накшталт кіслароду). Камп’ютарныя гульні, здараецца, выклікаюць у нас вельмі моцнае прывыканне і не адпускаюць ад сябе. Мы разуме-ем, што ўсё не так, але паспрабуйце гэта патлумачыць бацькам, ці, напрыклад, сваёй дзяўчыне/хлопцу. У любым выпадку, каб паспяхова змагацца з нейкай з’явай, трэба ведаць, з чаго яна складаецца. З гульнявой залежнасцю таксама не ўсё так проста, таму класіфікуем гульні па «паражальнаму эфекту».

1. Простыя гульні кшталту «тры ў шэраг», якія часта прыцягваюць самых неспракты-каваных геймераў. У чым жа іх небяспека? Перадусім, навучыцца гуляць у іх не так і складана. Нават маленькія дзеці здолеюць. А аднойчы вы можаце заўважыць перад маніторам і сваю бабулю. Якасная аніма-цыя, спецэфекты, адчуванне свайго спрыту і вынаходлівасці, калі шарыкі расстаўляюцца, як трэба. І што самае жудаснае — амаль бяс-концы геймплэй. Можна сур’ёзна захапіцца і змарнаваць не толькі свой вольны час, але і працоўны.

2. Гульні, якія маюць элемент спаборніцтва з іншымі людзьмі. Асноўная іх мэта — выклікаць азарт і жаданне працягваць су-працьстаянне, пакуль не пера-можаш. А пасля яшчэ разок. Пад гэты пункт трапляе вялікая коль-касць праектаў з мультыплэрам, але ў першую чаргу сесійныя гульні, такія, як Counter Strike ці Dota. У межах такіх праектаў ёсць рэйтынгі, у якіх твая пазіцыя за-лежыць ад уласных перамог і па-ражэнняў. Ёсць прафесійныя спартоўцы і сусветныя спаборніцтвы, з прызамі ў мільёны долараў і з мільёнамі ж глядачоў. Чалавек, які ў гэта ўцягваецца, адчу-вае сябе часткай субкультуры, марыць аднойчы дасягнуць пэўных поспехаў у сваёй гульні. Але звычайна гэтыя мары недасягальныя.

3. Анлайн-гульні кшталту World of Warcraft ці LineAge. Але часам і нейкая «браўзерка» можа захапіць не слабей, чым сусветна вядомы «цяжкі» праект. Тут да спаборніцтва дадаецца атаясамленне гульца са сваім персанажам. Насамрэч

ён живе ў гэтым свеце, працуе, змагаецца, у яго ёсць сябры і абавязкі перад імі. І ўжо падаецца сур'ёзнай прычынай не пайсці ў школу ці на працу тое, што ў твайго клана на пэўны час запланаваная аблога крэпасці. А калі ў такой гульні ёсць магчымасць укладаць рэальныя грошы, каб атрымаць перавагу над іншымі, тут і сапраўды здараюцца сур'ёзныя праблемы, а часам нават крымінальныя справы.

4. Праекты з акцэнтам на «прапампоўку» свайго персанажа ды збіральніцтва. У пэўнай ступені гэта тычыцца і вышэйназваных пунктаў, але поўнага росквіту «хвароба» дасягае ў RPG (ролевыя гульні), а асабліва ў так званых «д'яблоідах» (не, не таму, што гульні ад пекла, а ад назвы заснавальніка жанру — Diablo). Геймер губляе безліч гадзін на прабежку праз сотні амаль аднолькавых пячор, каб толькі замест «мяча+3» знайсці «меч+4», з якім ўжо зможа адправіцца ў іншыя пячоры, на пошукі «мяча+5». Ну, гэта калі груба казаць, але сэнс вы ўхапілі.

Зразумела, гэта не ўсё, на што мы можам «захварэць» перад маніторам. Але, сядучы за новую гульнію, звяртайце ўвагу, чым менавіта вас яна прыцягвае. Калі спакойна прааналізаваць тое, што намагаецца выклікаць у вас залежнасць, то і змагацца будзе прасцей. Але ж зусім закідваць гульні, зразумела, не трэба, асабліва калі яны ўжо не маюць над вамі ўлады. Бо ў іх столькі цікавага!

Мікалай Ізайтка

Гуканне вясны

Птушкі з цеста,
Цукровыя пеўні —
Смачна есці
На свежым паветры!

Гукі скрыпкі,
Цымбалы, бубны...
Разам з імі
Вясну гукаем!

Эма Трацэўская,
7 клас, гімназія, Светлагорск

Падае сняжок

Паглядзі, як падае сняжок,
Лёгенькі і мяккі, як пушок.
Спяць пад ім бялюткія бярозы
(Што ім зараз лютыя марозы!).
Заваліла снегам наваколле:
Дрэмле сонны лес, і луг, і поле...

Але вось прыйшла да нас вясна,
Пабудзіла ўсё ад сну яна.
Сонечным і цёплым стаў дзянёчак,
Абудзіўся ў лузе ручаёчак.

Але часам сыпле шчэ сняжок,
Лёгенькі і мяккі, як пушок...

Алена Гарачка,
5 клас, Шашкоўская СШ,
Стаўбцоўскі раён

Мой свет

1
Калі ўначы гараць агні,
Што бачыш, дружа, адчуваеш?
Калі пачуццям давяраеш,
Сумненні ад сябе гані!

Ды што ёсць свет навокал нас?
Адказ, напэўна ж, будзе розны...
Камусьці свет — то вецер грозны,
А для кагосьці — райскі сад...

І ўсё ж гані сумненні, страх,
І кожны дзень, і кожнай ноччу
Зірні на свет, расплюшчы вочы,
Таму, што ў кожнага свой шлях!

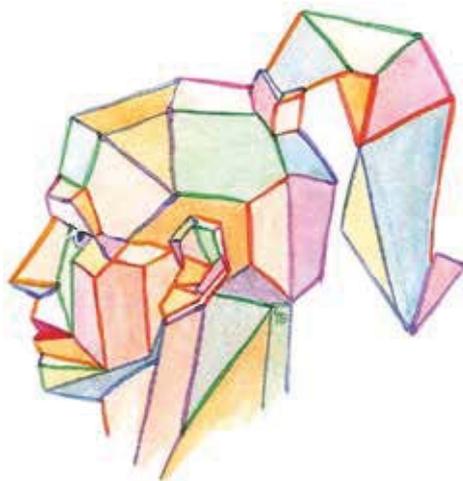
2
Радзімы колер успрымаю:
Палі, азёры і лясы...
Я іх у думках аб'яднаю
З дзіцячай цягай да красы.

У сэрцы шчырым захаваю
Я прыгажосць сваёй зямлі!
Я рада, што Радзіму маю:
Лясы, азёры і палі!

Ганна Казакова,
10 «Л» клас, ліцэй № 1, Мінск

Мама

Ты, як тысячы крышталікаў,
якія — то ўсміхаюцца,
то сумуюць...
Мама!
Ты, нібы чараўніца,
якая — то мастачка-восень,
што намалявала мяне,
то прыгажуня-зіма,
што гуляе са мною ў снежкі —
паказнікі любові.
Мама!
Ты, нібы чараўніца,
якая — то працаўніца-вясна,
што без стомы саджае кветкі,
то весялуха-лета,
што распальвае вогнішча,
з якога нараджаюцца вершы
(і мой так нарадзіўся!).

Мама!
Не знайсці больш у свеце
такой чараўніцы!
Ты, як тысячы крышталікаў,
якія — то ўсміхаюцца,
то сумуюць...

Альжбэта Малішэўская-Спрынчан,
3 «А» клас, гімназія № 23, Мінск

Мае крылы

Мы ўсе з дзяцінства марылі лётаць. І не толькі ў сне. Хацелася мець крылы, шырокія і надзейныя.

У мяне яны з'явіліся!

Але пра ўсё па парадку...

Калі я, сцятая руцінай, першы раз зайшла ў стайню, думала, што нічога ў мяне не атрымаецца. Вось, глыбока ўздыхаючы, няўпэўнена ўзбіраюся на каня, потым сяджу, учапіўшыся ў сядло і нават баючыся зірнуць уніз. А калі конь робіць першыя крокі, яшчэ больш сціскаюся, ператвараючыся ў камяк, які літаральна перапоўнены страхам.

— Расслабся! — падбадзёрвае мяне трэнер, але я не магу. Пакуль што не магу. Пару хвілін прызвычайваюся да новых адчуванняў, а ўнутры мяне ідзе ўпартая барацьба паміж страхам і жаданнем.

І вось жаданне перамагае...

Праз некалькі тыдняў я ўжо сама трымаю павады, пачынаю адчуваць каня. Пакуль што ўменняў у мяне яшчэ нуль, але я ганаруся тым, што першы крок зроблены, і гэты гонар надае сіл. А за спіной прабіваюцца крылы...

Прайшоў год. Я змяніла некалькі коней. Былі правалы, калі нічога не атрымлівалася і я праклінала ўвесь свет. Апускала рукі, плакала ўголос. Але потым выцірала слёзы і зноўку садзілася ў сядло. Задушыўшы страх, выконвала тыя практыкаванні, якія раней здаваліся невыканальнымі. Я нібыта адчувала, што калі зараз здамся, то дарогі назад ужо не будзе.

Цяпер я разумею, што гэта ўсё было нездарма. Я перамагла свой страх, назаўсёды пахаваўшы яго дзесьці ў глыбіні душы. Я пачала разумець каня. Мне даяралі усё больш і больш. Трэнер ужо не хваляваўся за мяне, адчуваючы, што я спраўлюся. І я таксама гэта адчувала.

А яшчэ я адчуваю, што раблюся адным цэлым са сваім канём, што ён пачынае разумець мае думкі і эмоцыі, і на сэрцы ў мяне адразу ж становіцца цяплей. І гэтая цеплыня дапамагае жыць, з ёй я набываю больш упэўненасці і самастойнасці.

З кожным разам я ездзіла ўсе лепш і лепш і ўжо не баялася зваліцца. Але, хоць былога страху і не было ўжо ў душы, я ўсё роўна доўга не магла прымусіць сябе паслаць каня ў галоп. Не ведаю, чаго мне для гэтага не хапала... магчыма, цвёрдасці?

І вось аднойчы штосьці змянілася, і я адразу ж гэта адчула. Не магла дачакацца пачатку трэніроўкі. Нарэшце гэты момант надышоў. Я села ў сядло і зразумела, што змагу. Высылаю каня ў галоп і не адчуваю страху. Толькі сілу і ўпэўненасць. У грудзях разрастаецца ўраган. Ён становіцца ўсё мацнейшым і мацнейшым, дасягаючы мяжы, проста вырываецца вонкі. І адразу ж у мяне за спіной вырастаюць крылы!

І я лячу!

Кацярына Косарава,
9 «Б» клас, СШ № 25, Мінск

Чмель

Раніцай малады чмель выпайз са сваёй норкі і паляцеў на пошукі смачнага салодкага нектару. Дакладней, гэта была чмяліха, якая зусім нядаўна прачнулася пасля зімовага сну і, адшукаўшы свабодную норку, заклала там пачатак будучай дружнай чмялінай сям'і. Але мы будзем называць яе проста чмялём, бо амаль усе чмялі — гэта самкі, а самцы (трутні) з'яўляюцца на кароткі час толькі напрыканцы лета.

Быў ужо пачатак мая, але надвор'е стаяла зусім не майскае, а хутчэй восеньскае: дні стаялі шэрыя і хмурныя, часам церусіў дробны дожджык.

Але чмель не баяўся холаду. Прырода падаравала яму асаблівую здольнасць саграваць самога сябе: варта трохі пагудзец, як тут жа пачынае падымацца

тэмпература цела. Чмель быў вельмі калматы і прыгожы — сапраўдны франт: ярка-жоўты шырокі каўнерык ля цёмнай галавы, залацісты паясок пасярэдзіне чорнага пухнатага брушка, а ўнізе — белая аблямоўка. Толькі вось з кветкамі была праблема, дакладней, з іх пошукам...

Доўга лётаў чмель у дарэмных пошуках кветак. Хмары зусім зацягнулі неба, здавалася, вось-вось пойдзе дождж, а значыць, трэба тэрмінова вяртацца ў гняздо.

Але як жа вярнуцца дадому без пылку і няктару? А як жа лічынкі, якія зараз зусім бездапаможныя і без корму могуць загінуць? Гэта потым, калі яны ператворацца ў невялікіх чмялькоў, будуць самі вылятаць за кормам і дапамагаць маці даглядаць сваіх малодшых суродзічаў. Але пакуль што чмяліха адна павінна выконваць усю гэтую працу...

Раптам салодкі пах квітнеючага бэзу паклікаў да сябе насякомае. Зусім не страшны яму дождж. Праца закіпела — загуў чмель над кветачкамі. Сонца няма, холадна, дождж церусіць, а ён усё шчыруе. Хутка набіліся пылком кошыкі на задніх лапках, а зобік напоўніўся салодкім няктарам... час адпраўляцца дадому.

Норка, дзе жыла невялікая пакуль чмяліная сям'я, размяшчалася на ўскрайку гарадскога парку, і чмель ўпершыню заляцеў так далёка ад гнязда. А з грузам ляцець назад не так ужо і лёгка. Шлях праходзіў праз аўтобусны прыпынак, і ён нечакана апынуўся сярод суцэльнага натоўпу людзей. Спачатку вельмі разгубіўся, але потым мацней запрацаваў крыльцамі, каб як мага хутчэй выбрацца на абшар.

Але гэта аказалася не так і проста. Людзі мітусіліся ва ўсе бакі: нехта выходзіў з аўтобуса, хтосьці спяшаўся зайсці альбо проста праходзіў міма. І ў рэшце рэшт чмель наляцеў на чалавека, дакладней, сутыкнуўся з ім.

Усё закруцілася вакол, і чмель зваліўся ўніз. Прайшло некалькі секунд, пакуль ён апрытомнеў і перавярнуўся, але гэтага часу на халодным тратуары хапіла, каб тэмпература цела значна знізілася. Чмель моцна загуў, замахаў крыльцамі, але, як ні стараўся, ніяк не мог узняцца ў паветра. А людзі усё праходзілі міма, і шчасце яшчэ, што ніхто з іх не наступіў на яго...

— Мама, глядзі! Які прыгожы чмелік! Калмаценькі, з палосачкамі! — закрычала дзяўчынка, заўважыўшы на тратуары насякомае.

— Сапраўды, прыгожы. Вось толькі адкуль ён тут узяўся? — здзівілася маці. — Яго могуць выпадкова раздушыць мінакі.

— Трэба тэрмінова перанесці чмеліка на траву, — дзяўчынка ўмольным позіркам паглядзела на маці і прысела на кукішкі.

Але яны не паспелі нічога зрабіць: у гэты момант натоўп людзей рушыў да чарговага аўтобуса.

— Нам трэба ехаць, — няўпэўнена прагаварыла маці.

— Мама! Давай не паедзем на гэтым аўтобусе! Мы павінны выратаваць чмеліка! — закрычала дачка і закрыла чмяля сваімі далонькамі.

Яна закрывала яго, пакуль, нарэшце, не ад'ехаў аўтобус. Потым дзяўчынка асцярожна перасунула чмяля сабе на далоньку, накрыла другой для сугрэву.

— Будзь асцярожная, ён можа ўджаліць, — сказаў нехта з тых, што назіраў за выратаваннем чмяля.

— Не ўджаліць, таму што ведае: я хачу яму дапамагчы! — ціха адказала дзяўчынка.

І яна разам з маці рушыла проста да кветніка, на якім ужо распусціліся рознакаляровыя цюльпаны. А чмель, адчуўшы цяпло дзіцячых далонек, адагрэўся, заварушыўся, пачаў ціхенька гудзец і поўзаць па далоньцы ў пошуках выхаду. Але ён і сапраўды нават не спрабаваў пусціць у ход сваю адзіную зброю — джала. Чмель нібыта разумеў, што яму проста хочучь дапамагчы.

Дачка і маці, падышоўшы да кветніка, асцярожна перасадзілі чмяля на адзін з цюльпанаў. Потым пачалі за ім назіраць. А чмель, расправіўшы крылцы, загуў, узляцеў, зрабіў круг над галавой сваёй выратавальніцы і, узняўшыся высока ў паветра, накіраваўся ў бок парку.

Яны доўга глядзелі яму ўслед, а потым зірнулі адна на адну і абняліся. На іх тварах былі шчаслівыя ўсмешкі: у дзяўчынкі — ад радасці за выратаванага чмяля, а ў маці — ад радасці за тое, што ў яе расце такая чулая і спагадлівая дачка. А людзі на прыпынку здзіўлена пазіралі на жанчыну і дзяўчынку, якія абдымаліся каля кветніка, нягледзячы на пахмурнае і амаль што восеньскае надвор'е ў самым пачатку мая.

Маргарыта Садоўская,
7 клас, СШ № 40, Магілёў

Казкі школьнага ранца

Чароўная гісторыя

Даўным-даўно на Палессі была невялікая вёсачка. Яна называлася Ураджайная, бо там жылі вельмі працавітыя людзі. З раніцы да вечара яны аралі зямлю, саджалі сады, разводзілі жывёлу, працавалі у кузні. І ўсё гэта яны рабілі з задавальненнем.

Аднойчы ў вёску прыйшоў вандроўнік. Адзенне яго ператварылася ў лахманы, валасы збіліся ў каўтун, а сам ён ледзь трымаўся на нагах. Жыхары пашкадавалі небараку. Яны падхапілі яго пад рукі і адвялі ў бліжэйшую хату.

Там жыў каваль са сваёй прыгажуняй дачкой Паўлінкай. Гаспадар гасцінна прыняў незнаёмца, накарміў яго, даў прытулак. А наступнай раніцай вяскоўцы пачалі распытваць вандроўніка, хто ён і адкуль. Той адказаў, што нічога не памятае пра сябе: ён прагнуўся ў лесе, увесь пабіты, устаў і пайшоў куды вочы глядзяць. Так ён блукаў не адзін тыдзень, пакуль не прыйшоў у вёску.

— Ці дазволіце, людзі добрыя, застацца ў вас? — скончыў свой аповед незнаёмец.

Жыхары параіліся між сабой і вырашылі, што вандроўнік нейкі час пажыве ў каваля, а потым будзе бачна. І толькі Паўлінка паспрабавала адгаварыць бацьку ад гэтай ідэі: яна не магла растлумачыць, чаму ёй не падабаўся нязваны госць і нават палехаў. Бацька прысароміў дачку, а потым пасяліў незнаёмца ў асобным пакоі.

Паўлінку не пакідала хваляванне. Яна пабегла на лясную палянку і пачала песняй зазываць птушак і звяроў. Дзяўчына ведала мову лясных жыхароў. Калі яе сябры сабраліся, Паўлінка запыталася, ці чулі яны што пра незнаёмца. Птушкі і звяры наперабой пачалі расказваць, што гэта злы чараўнік.

— Я павінна папярэдзіць усіх! — усклікнула дзяўчына. — Зараз пабягу і ўсё раскажу вяскоўцам!

І тут пачулася злоснае сыканне:

— У цябе нічога не атрымаецца! Ніхто не можа спыніць Чорнага Уладара!

На сярэдзіну палянкі выпаўзла вялізная змяя. Ад яе страшнага позірку разляцеліся ўсе птушкі, разбегліся звяры. Паўлінка таксама паспрабавала ўцячы, але змяя кінулася на яе і ўджаліла.

Вяскоўцы знайшлі дзяўчыну без памяці, калі ўжо вечарэла. Яны прынеслі яе дамоў. Хтосьці прапанаваў паклікаць лекара, але тут наперад выступіў вандроўнік:

— Я паспрабую вам дапамагчы. Пакіньце нас на нейкі час.

Каваль з недаверам паглядзеў на госця, аднак рашучы тон гэтага чалавека пераканаў бацьку.

Ужо праз пяць хвілін Паўлінка расплюшчыла вочы. Ubачыўшы над сабой чараўніка, дзяўчына спужалася і хацела крыкнуць, але з грудзей толькі вырваўся глухі стогн. Чарадзеі нядобра ўсміхнуўся: «Ты ніколі больш не будзеш размаўляць! А калі паспрабуеш нейкім чынам выдаць мяне бацьку ці каму іншаму, я іх знішчу».

Дні пацягнуліся адзін за другім. Каваль радаваўся, што дачка жывая, і вельмі дзякаваў за гэта госцю. А тое, што яна маўчала, — што ж тут зробіш? Бог дасць — зноў загаворыць.

Наваяўлены ж лекар сказаў, што і далей будзе лячыць людзей, вывучаць лекавыя расліны, таму ён часта знікаў у лесе.

Тым часам у вёску прыйшла невядомая хвароба: людзі адзін за адным пачалі слабець, не маглі працаваць. Кожнай раніцай усё больш людзей не магло падняцца са свайго ложка. Лекар даваў ім нейкае пітво, і яны, шчаслівыя, засыпалі. А калі прачыналіся, зноў прасілі вандроўніка, каб ён пазбавіў іх ад пакут. Хутка вёска прыйшла ў заняпад. Паўлінка ўсё гэта бачыла, але не ведала, як дапамагчы вяскоўцам.

Аднойчы яна сядзела на беразе ракі і горка плакала. Нечакана побач з ёю апусціўся вялікі арол.

— Не плач! Я дапамагу табе, — сказаў ён.

Паўлінка здзіўлена паглядзела на птушку, а арол працягваў:

— Праз тыдзень зацвіце папараць-кветка. Святло ад яе пакажа, дзе схаваная смерць Чорнага Уладара. Запомні: тое, што ты ўбачыш, не бяры рукамі — растапчы нагамі.

Пасля гэтага арол знік, а Паўлінка з нецярпеннем пачала чакаць купальскай ночы. За гэты час амаль уся вёска захварэла, у тым ліку і бацька дзяўчыны. Затое чараўнік памужнеў, нават быццам падрос, і ўсё паўтараў: «Хутка ўсё скончыцца!»

І вось наступіла чароўная ноч. Дзяўчына ціхенька выйшла з хаты і пабегла ў лес, у самы гушчар. Яна доўга блукала ў пошуках папараць-кветкі. Нечакана проста перед ёю раскрылася цудоўная кветка. Навокал ўсё азарылася яркім святлом. Паўлінка пачала ўглядацца ў траву і раптам заўважыла вялізны баравік. А трэба сказаць, што Паўлінка вельмі любіла збіраць ягады і грыбы. Дзяўчына пацягнулася было па знаходку, але ў апошні момант узгадала параду арла. Яна заплюшчыла вочы і наступіла на грыб...

Па лесе разнёсся моцны смурод. Пачуўся злосны клікат: «Што ты нарабіла?!» У тумане паказалася постаць чараўніка, які на вачах рассыпаўся і ператварыўся ў чорны дым.

Паўлінка пабегла дахаты.

— Мне трэба дапамагчы вяскоўцам, свайму бацьку! — прамовіла яна.

— З імі ўсё добра! І ты зноў гаворыш...

Ад нечаканасці Паўлінка спынілася. Перад ёю стаяў прыгожы юнак і ўсміхаўся.

— Я дзесяць гадоў быў птушкай. І так бы ёй і застаўся, калі б не ты. Дзякуй!

Юнак узяў Паўлінку за руку, і яны разам пайшлі ў вёску, дзе іх чакала светлая будучыня...

Ясенія Гулько,
7 «А» клас, СШ № 219, Мінск

Бекарп, Бемоль і Мар'янка — найлепшыя сябры цымбалаў

Жыў-быў карп, але незвычайны, бо вельмі любіў ён музыку, ноты і розныя музычныя знакі. Яго нават клікалі — Бекарп (хто не ведае, бекар — знак, які касуе дыз і бемоль).

Жыў Бекарп у Музыкальным Ключы, такой формы была ягоная хатка. Бекарп, у адрозненне ад звычайных карпаў, мог жыць нейкі час нават без вады. А без музыкі не мог ні хвіліны. Каля ягонай хаткі было поле і лес з нот. Поле было з нот першай актавы, а лес — з нот другой актавы.

Побач з Бекарпам жыла Паўза. Калі вы не ведаеце, паўза — знак маўчання ў музыцы. Паўзы бываюць цэлыя, палавінныя, чвэрткавыя, восьмыя і шаснаццатыя. Гэтая Паўза была чвэрткавая. Таму, зразумела, Паўза любіла памаўчаць, але не так і доўга. «Раз і» — і чвэрткавая паўза заканчвалася. Яшчэ ў сяброўках у Бекарпа была Рэпрыза, якая любіла паўтарацца, бо гэта, вядома ж, знак паўтору ў музыцы. Сябраваў ён і з Даўжынямі — цэлай, палавіннай, чвэрткавай, восьмай і шаснаццатай. І з Дызам, які павышаў ноту на паўтона.

Але найлепшай яго сяброўкай была Бемоль. Тая паніжала ноту на паўтона. Бемоль любіла лятаць, але яна не грызла адзенне, як звычайная моль. Яна грызла няслушна напісаныя ноты.

Аднойчы Бекарп вырашыў зладзіць канцэрт і запрасіў сябровак. Болей за ўсё Бекарп любіў з імі граць на цымбалах. Неўзабаве да іх далучыўся гурт Песень. Першая была Як Пад Горкай. Яна спявала: «Як пад горкай скок ды скок, скача зайчык-шарачок». Другая звалася Пеўнік і кукарэкала нотамі. Трэцяя называлася Вясёлы Музыка і спявала «Дударочку», Мядзведзік з Лялькай спявалі песеньку ды яшчэ з нот лялек і мядзведзікаў выраблялі. Ціхая Ноч магла спяваць заўсёды, але больш за ўсё яна любіла спяваць на нараджэнне Езуса. Рэчанька спявала пра беларускую рэчку і спявала так, нібыта цякла. Найменшай у гурце была Польшка. Яна была адзіная, хто не толькі спяваў, але і танчыў.

Урэшце канцэрт распачаўся. Ён мусіў доўжыцца некалькі дзён, бо адзначалі Новы год і Каляды. А хто не захоча пайграць на святы!

І раптам прыйшла дзяўчынка Мар'янка. Яна стала граць, музычныя знакі, ноты з поля і лесу і песні дапамагалі ёй. Дзяўчынка гэтак прыгожа грала, што ўсе ўцешыліся, а асабліва Бекарп і Бемоль, бо без дапамогі Мар'янкi яны не здолелі б зладзіць такі выдатны канцэрт.

Альжбэта Малішэўская-Спрычан,
3 «Ф» клас, гімназія № 23, Мінск

Заяўка на Парнас

Францішак, Скарынаў сын...

Нясмела займаецца світанак. Галосыць першыя пеўні. А хлопец так і не прыснуў у гэтую ноч. Апошнія дні бавіць ён ў бацькоўскай хаце. Некаторыя з пагодкаў таксама пакідалі родны Полацк: адны ехалі служыць у Вільню, іншыя шукалі здабытку, возячы з купцамі тавар да Рыгі і Каралёўца. Але Францішка на чатырнаццатым годзе жыцця чакала зусім іншае падарожжа...

Усё пачалося пяць гадоў таму, калі ў Полацку, як звычайна, віраваў восеньскі кірмаш. Да прылаўка купца Лукаша Скарыны падышлі два айцы-бернардыны і пацікавіліся коштам тканіны. Гаспадару трэба было некуды адысці, і васьмігадовы Францішак бойка распавёў пакупнікам пра якасць і кошт тавару. Манахаў уразіла разважлівая гаворка хлапчука. Назаўтра сям'я Скарыны ўжо пачэсна вітала настаяцеля з кляштара. Але не суконныя штукі цікавілі паважанага госьця: ён прапанаваў спадару Лукашу аддаць сына вучыцца ў манастырскую школу. Бацька, палічыўшы, што дапамагчы ў хаце ёсць каму, а грошай за навучанне бернардыны не патрабавалі, ахвотна згадзіўся.

Кароткія зборы — і вось ужо Францішак пасяліўся ў драўляным пакоі за высокім мурам. Велічэзны ложка, шэрая коўдра, хлопцы ў доўгіх світках ды гарачая каша з кавалкамі сала размяжоўвалі доўгія заняткі ў класе і малітвы. Кармілі

няблага, ва ўсялякім разе не горш, чым ў бацькоўскай хаце. Пасля нядзельнай ютрані адпускалі дадому.

Бацька з матуляй хутка прыкмецілі, што Франак на пабыўцы ўсё менш часу гуляе ў квача ды бавіць час на галубятні. Позірк хлопца стаў задуменны і патыхаў унутранай напругай. Ён з захапленнем дыкламаваў бацькам урыўкі з Іліяды, а суседскія дзяўчаты гучна рагаталі, калі вучань годна тлумачыў ім, як не паблытаць Афрадыту з Артэмідай.

У трэці год навучання Францішку давялося часова замяняць хворага бацьку ў лаўцы. Шляхетныя пакупнікі замовілі вялікую партыю палатна, а малады купец запэўніў іх у якасці тавару

цытатай з Цыцэрона. Пасля бацька нават дараваў сыну, што з ім разлічыліся падробленымі эльвінскімі шэлегамі.

На пятым годзе навучання пад носам Францішка пачаў прабівацца ўжо першы рудаваты пушок. А яшчэ юнак адчуў, што ва ўсім калегіуме яму няма з кім абмеркаваць мову Дэмасфена ці абмяняцца хвосткімі эпіграмамі.

У манастырскай бібліятэцы не засталася ніводнай кнігі, якой бы не крануўся пільны Францішкаў позірк. І ён адчуваў, што недзе ёсць больш багатыя бібліятэкі, больш абазнаных настаўнікаў...

Той майскі ранак быў перасычаны бэзавым водарам і птушынымі спевамі. Малады Францыск рашуча пагрукаў у пакой абата, распавёў яму пра свой душэўны боль. А праз два месяцы ваяводская пошта даставіла ў кляштар ліст з чатырма грувасткімі пячаткамі. Рада Кракаўскага ўніверсітэта Ягамосці Аляксандра запрашала Францыска, сына Лукі з Полацка, пачаць навучанне на факультэце вольных мастацтваў з першага верасня 1504 года.

Дарожныя зборы паспелі да Іллі. Маці плакала два апошнія тыдні, бы па нябожчыку, але спрытна пакавала куфры. Бацька зачыніў лаўку, штодня хадзіў у царкву і падоўгу глядзеў праз акно ў двор. Суседзі і сваякі прыходзілі развітацца з маладым «філосафам», але, здавалася, што ўсе гэтыя людзі проста мільгалі ў хаце празрыстымі ценямі. А сам Францыск шукаў за плотам блакітны позірк Янавай дачкі з суседняй вуліцы. Толькі яна не рагатала з яго аповедаў аб школьным жыцці, а ўсё глядзела задуменна ды круціла вакол пальца льяны завіток. Не, не прыйшла... Ну, ды й годзе.

Гукаюць іншыя пеўні. Глуха рыпяць цяжкія дзверы. Світанак кранае Стравіленскі шлях. Незваротны шлях да новага жыцця.

Але тады ніхто не мог прадбачыць, што Францішак, Скарынаў сын, родам з града Полацка, зможа адчыніць дзверы асвеце, паспрыяць з'яўленню першага друкаванага беларускага слова.

Віктар Іваноў,
8 клас, гімназія № 51, Гомель

Мікола Мятліцкі

І мы з вялікаю пашанай у рукі грамату бяром...

* * *

Белагрудая ластаўка
над суцішанай гладдзю ракі
Так віхляе-ляціць,
што, замёршы, сачу з-пад рукі,
Ці раптоўна ваду
не кране, страпянуўшы крылом.
Сонца ў вочы мне б'е,
захінае палёт той святлом.
Блісне зноў над вадою
няўлоўны камяк трапяткі.
Белагрудая ластаўка
над суцішанай гладдзю ракі.
Ёсць прыкмета, што гэтак
лятае яна прад дажджом.
Хмара лезе з-за лесу,
і загрукаў наводдалі гром.
Сонца глянула зверху,
зноў за чорную хмару зайшло...
Белагрудая ластаўка
і густой навальніцы крыло.
Не ўсачыў, дзе падзелася!
Расхадзілася хвалямі гладзь...
Паміж чорнымі хмарамі
прамільгнула маланкай, відаць?

* * *

Не пазнаў бы, пэўна, гэты гай.
Цераз трыццаць вёсен буйнакветных,
Цераз трыццаць летаў шумналістых,
Цераз трыццаць восеняў
дажджлівых,
Цераз трыццаць белагрудых зім.

Тут і зараз, на сіўцом укрытым
Апусцела-сіратлівым доле,
Зырка загараецца расою
Памяць пра нязгаснае юнацтва,
Зблытаўшы ў адну ўсе поры года —
У нясходна юную вясну.

* * *

Позняяга месяца золата чыстае.
Выша прыцьмелая, смутна-імглістая.

Ноч.

Зоркі зіхотныя, зыркія, дрогкія.
Ветрыку ўздыхі пяшчотныя, лёгкія.

Золак.

Стылыя росы белыя, кметныя.
Юнай зары барвы прыветныя.

Ранак.

Далеч, налітая яснасцю вабнаю.
Ліпа ўся свеціцца кронаю зграбнаю.

Дзень.

Сонца пагляд з-за ляска скасавураны.
Воблакаў цуг у нябёсах прыхмураны.

Вечар.

* * *

Я блукаў па зямлі
У чаканні твайго з'яўлення
І пытаўся: калі
Тут каханне мяне сустрэне?
Быццам промень святла,
Што свідруе асенні морак,
Ты аднойчы прыйшла
І яснайшаю стала з зорак.
І гады мне далі
Найсалодшы прыліў натхнення.
Я блукаў па зямлі
У чаканні твайго з'яўлення.

* * *

Сягоння і ўявіць няпроста,
Што ў старадаўнія часы
Вучыла грамаце бяроста,
Ішлі не ў школу, а ў ласы.

І там яе ў тугія скруткі
Круцілі вучні задарма.
І берасцяны бок бялюткі
Быў так прыдатны для пісьма.

І пасылалі часта пісьмы
Адзін другому — час ішоў...
Яны надоўга засталіся
Ляжаць у спратах курганоў.

І вось цяпер яны, як зводкі,
Да нас з мінуўшчыны дайшлі,
Гавораць нам, як нашы продкі
Жылі да нас тут на зямлі,

У мінулым годзе (і таксама ў 5-м нумары «Бярозкі») была змешчана вершаваная падборка вядомага беларускага паэта Міколы Мятліцкага пад агульнай назвай «Той варты быць на вышыні, хто не пасее ліха».

І вось новыя лірычныя вершы слыннага аўтара прапануюцца вашай увазе. Спадзяёмся, што яны таксама не пакінуць вас абьякавымі.

Што іх у быце хвалявала,
Якой яда у іх была...
Усё бяроста захавала,
Для нас, сучасных, зберагла!

І мы з вялікаю пашанай
У рукі грамату бяром.
На ёй калішняй, берасцянай,
Устаў навукі светлы дом.

* * *

Дзяркач у вечаровай цішыні
Скрыпуча будзіць соннае ваколле.
І вёсачкі таемныя агні,
І ліпы густа ўзнесенае голле,
І покрыва туману над ракой,
І бэзу росналістае кустоўе,
І неба першабытны супакой,
І змрочлівага лесу шматвярхоўе,
І зіхата высокіх зор, як воч,
І ветрыка павеў лагодна-млявы —
Усё гаворыць, што ступае ноч
Пятою босай сцішана на травы.

* * *

Бярэцца ў сілу лета маладое —
Усталі травы ў пояс ля ракі.
І ранак волкі пахне сырадоём,
І пудзяць плёс на тонях шчупакі.

І баршчавік учэпісты, пякучы,
Усеўся лапушыста бліз вады.
Вячорак сочыць з рыжапёсай кручы,
Як вострыць рогі месяц малады.

А ноч раскіне ў небе зорны высеў,
Прыцемніць фарбы зырккія вакол.
Вось халадок расяны спорна выпаў
Свяжыста-буйнай волкасцю на дол.

Ляціць між зор зырчастая камета,
У шыры небнай свой праносіць хвост.
І маладое, выпелае лета
Ступае звонка травамi наўпрост.

* * *

На вудаўё прысела птушка ўранку,
Калі рыбацьў пад старою вольхай,
Аж сэрца затрымцела з неспадзеву,
А вочы прыгажосці напіліся.

Кароценькія крыльцы, хвост кароткі,
Блакiтны верх, з адлівам зелянцовым,
Чырвоныя ля пiльных воч палоскі
I чорная, учэпiстая дзюба.

Баюся зварухнуцца, спудзiць рухам,
Трымаю асцярожна i гадаю,
Усiх вядомых птушак перабраўшы,
Дзiваюся: не бачыў раньш падобнай.

Дастаў даведнiк, некалi прыдбаны,
Бясконца раз ужо дасюль раскрыты.
Гартаю i на здымках каляровых
Шукаю птушку дзiўную — знайшоў!

Пазнаў цябе, нязнаны зiмародак!

* * *

Музыка час пазабыты ўзноўіць,
Створыць настрой светлы, добры.
Юны музыіка Максім Багдановiч
Грае ў Варнянах на домбры.

Слухае ўпотаікі школьная зала,
Слухае спеўнае лета.
Я страпянуўся, калі прагучала
Слаўнае імя паэта.

Пільна на юнага глянуў артыста,
Што кратаў жывыя струны.
Вочы, усмешка... Выліты чыста
Наш Багдановiч юны.

Вось праз стагоддзе вярнуўся, грае
Ў юным сваім абліччы.
Нiве бацькоўскай, роднаму краю
Лепшае долі зычыць.

Скажаце, гэта фантазіі толькі,
Гэткае немагчыма.
Толькі я веру: у варнянскай школе
Бачыў i чуў Максіма.

* * *

Прыходжу ў сад стары,
Дзе завязі наліў.
Тут некалі кастры
Ратоўчыя паліў.

Тады ішоў мароз
На яблыневы цвет.
Сціналася да слёз
Душа мая. А дзед

Забытае пары
Згадаў падказ прамы.
I дымныя кастры
Расклалі ў садзе мы.

У ночы цёплы дым
Суквецці адагрэў.
I зноўку ў садзе тым
Гучаў птушыны спеў.

I яблыкі былі
Дрыготкіх зор буйней.
Мiж лісця на галлі
Свяціліся пазней.

I я, малы, быў рад
Пад'есці з хрустам іх.
Гурбой у спелы сад
Вадзiў сяброў сваіх.

I выспелы ранет
Быў залацей зары.
Туман...
Здалося: дзед
Расклаў свае кастры.

* * *

На вёску ўсю сягоння — дзве каровы.
Пасе іх летам хлопец чарнабровы —
Падлетак-школьнік, сын гаспадара.
А толькі вечар заміргае зорны,
Прыгнаўшы быдла, ён, пастух
пакорны,
У гурт пагодкаў сігане з двара.

Той гурт ля хаты нечае паўночы
Гарэзліва гамоніць і рагоча,
Пакуль не скажа хтосьці:
— Спаць пара!

А хлопец аж да хліпкага світанку
Галубіць па-над Віліяй каханку —
Аж ускіпае ад пачуццяў кроў.
А вернецца пад раніцу дахаты,
Бацькоўскі вокліч на двары дзяркаты:
— Прыцёгся, абармот! Гані кароў!

Ухопіць ён сняданак — хлеб і сала —
І з пугаю за быдлам рушыць вяла.
А вернецца — і бегма да сяброў.
А дзеўчына бядуе: — Бедны хлопец!
На колькі жару ў ім такога хопіць?
І дражніцца: «Апошні з даяроў!»

Зайцаў хлеб

Прыносіў бацька з лесу хлеба акраец,
Калі вяртаўся з касьбы.
Казаў: перадаў вось знаёмы заяц.
— Які заяц? — Рабы!

Сядзеў на пні, дачакаўся і кажа:
На хлеб, аднясі сыну свайму.
Можа, і мне паспагадае, калі будзе
цяжка,
Асабліва, калі мерзнуць буду ў зіму.

Я рос і верыў у бацькавы байкі,
І не раз начамаі завейнымі сніў:
Сядзіць на пні пад хваінай заяка.
Мяне дакарае: ты мне зманіў!

Хлеб не нясеш у лес абяцаны,
А мяне голад морыць штодня.
Шкада мне яго — на паляну,
Галодны, зваліўся з пня.

Запомніў я добра, што казаў заяц,
Таму, калі ў лес іду,
Хлеба нясу ў кішэні акраец,
Ды зайца ніяк не знайду.

І дома сыну расказваю байку,
Як бацька калісь мне казаў:
— Сустрэў вось, сыне, у лесе зайку,
Ён хлеб табе перадаў.

Гады прамінуць. І ўжо свайму сыну
Байку раскажа і ён,
Што крочыць і крочыць, не знае
спыну,
Аж з-за няпамятных дзён.

«Чытаем шмат, чытаем разам...»

Па ўсёй краіне абвешчаны конкурс юных чытальнікаў «Жывая класіка». Паказць сваё захапленне беларускай літаратурай могуць вучні пачатковых класаў, 5–6, 7–8 і 9–10 класаў. Конкурс пройдзе пад дэвізам «Чытаем шмат, чытаем разам, ствараем сябе і краіну!». Заснавальнікі конкурсу — Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, ЗАТ «Сталічнае тэлебачанне», ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі».

Ацэньваць майстэрства чытання будуць вядомыя дзеячы культуры і мастацтва, настаўнікі, бібліятэкары, пісьменнікі, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый і аб'яднанняў. Сярод важных крытэрыяў — не толькі артыстызм выканання, але і выбар твора, і глыбіня пранікнення ў сэнс.

Конкурс праводзіцца ў чатыры этапы:

- **першы этап** (з 1 па 31 сакавіка 2017 г.) праводзіцца ва ўстановах агульнай сярэдняй і дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі. Колькасць удзельнікаў не абмяжоўваецца;
- **другі этап** (з 1 па 30 красавіка 2017 г.) — раённы. Пераможцы раённага этапу конкурсу, якія занялі першыя месцы ў кожнай ўзроставай групе, прымаюць удзел у абласным этапе конкурсу;
- **трэці этап** (з 1 па 31 мая 2017 г.) — абласны (Мінскі гарадскі) этап конкурсу — праводзіцца абласнымі ўстановамі дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі і Мінскім гарадскім палацам дзяцей і моладзі. Пераможцы трэцяга этапу ў кожнай узроставай групе прымаюць удзел у заключным рэспубліканскім этапе;
- **чацвёрты этап** — заключны — праводзіцца напярэдадні або ў Дзень беларускага пісьменства ў горадзе-сталіцы гэтага свята. Удзел у заключным рэспубліканскім этапе конкурсу прымаюць пераможцы абласнога (Мінскага гарадскога) этапу.

Пераможцы конкурсу атрымаюць пуцёўку ў Нацыянальны дзіцячы адукацыйна-аздраўленчы цэнтр «Зубронак».

Палажэнне аб рэспубліканскім творчым конкурсе юных чытальнікаў «Жывая класіка» глядзіце на нашым сайце!

бярэзка

Штомесячны грамадска-палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс (для дзяцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту)
Выдаецца са снежня 1924 года
Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Заснавальнік
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Захарэвіч

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторына, Валерый Гапееў,
Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі,
Алесь Карлюкевіч, Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена
Масла, Уладзімір Матусевіч, Міхаіл Мірончык, Кацярына
Мядзведзева, Вікторыя Мянанава, Вольга Праскаловіч,
Наталля Пшанічная, Людміла Рублеўская, Вольга Русілка,
Алена Руцкая, Таццяна Сівец, Раіса Сідарэнка, Святлана
Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна Швед, Віктар Яжык.

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
info@zvyazda.minsk.by
Тэл./факс: 8 (017) 287-19-19.

Паштовы адрас:

Рэспубліка Беларусь, 220005, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 39.
bjarozka@zviazda.by
http://www.maladost.lim.by/berezka
Тэл.: 8 (017) 284-85-24;
8 (017) 284-41-88.

Падпісныя індэксы:

74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 210 ад 23.04.2013, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда».

Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч Сухарукаў

Намеснік галоўнага рэдактара:

Г. П. Аўласенка

Рэдактары:

Ю. С. Ваўчок, С. М. Курганова

Мастацкі рэдактар:

А. У. Галота

Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:

Г. К. Кірэенка

Камп'ютарны набор:

А. Г. Кахноўская

Стылістычны рэдактар:

Г. І. Верабей

Падпісана да друку ??.04.2017 г.

Фармат 60x84 1/8. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 7,44. Ул.-выд. арк. 6,67.

Тыраж 840 экз. Заказ

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства

«БудМедыяПраект»

ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,

вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2017

- 02 Дайджэст. Вар'яцтва дзеля навукі ці навука дзеля вар'яцтва?
- 04 Калі сур'ёзна. Каханне як хобі
- 05 Па палічках. Сваюльства або неабходнасць?
- 06 Па-даросламу. Святы закон песімістаў
- 07 Пазакласнае. Больш, чым проста герой?..
- 08 Незапыленае. Міні-вандроўка
- 10 Сітуацыя плюс. Баранет М.
- 13 13-я. Страшны маршрут
- 14 Праслушка. Выхоўваць ці выхоўвацца — пытанне прафесіі альбо асобы?
- 15 Hist. Прывід памяці
- 18 Адзін дзень. Час карэкцыі
- 21 Гіт-zone. Шоу-бізнес для «чайнікаў»
- 24 Праектар. Сезон справядлівасці
- 26 Нетэкст. Розныя тыпы непазбежнасці
- 29 Я — мастак. Я ведаю мастацтва. Чаму Шагал — гэта крута?
- 32 Я — мастак. Вывяды. Маленькі глыток паветра
- 35 Візуальныя нататкі
- 36 Зярняткі веры. Лісты да хрэсніка
- 38 Зярняткі веры. Жыццё — самая каштоўная рэч на зямлі
- 39 Табе навука. Як працуе «атамка»
- 45 Школа журналістыкі. Нататнікаманія
- 46 Школа журналістыкі. Адноўчы восеньскім днём...
- 48 Level 80. Жыццё ля манітора
- 50 Верасок. Паэзія
- 51 Верасок. Проза. Мае крылы
- 52 Верасок. Проза. Чмель
- 54 Верасок. Проза. Чароўная гісторыя
- 56 Верасок. Проза. Бекарп, Бемоль і Мар'янка — найлепшыя сябры цымбалаў
- 57 Верасок. Проза. Францішак, Скарынаў сын...
- 59 Літаратурныя старонкі. Паэзія. Мікола Мятліцкі. І мы з вялікаю пашанай у рукі граматы бярэм...
- 63 Конкурс. «Чытаем шмат, чытаем разам...»

На першай старонцы вокладкі змешчаны малюнак
Аляксандры Касцецкай.

Тэма наступнага нумара — «Абсалют».

«Нашы Руіны»

Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі

Віцебская вобласць, Чашніцкі раён.

в. Бelaya Царква. Царква Троіцкая, 1599 г.

У кожным нумары часопісаў «Малодосць» і «Бярозка». Поўны камплект выяў будзе мець той, хто чытае абодва выданні.

Часопіс «Вожык» прадстаўляе

Аўтар Аляксандр Каршакевіч

ISSN 0320-7579

9 770320 757007

EAC

1 7 0 0 4